

Maandschrift voor Bijenteelt

60e JAARGANG
No. 1

JANUARI
1958

VERSCHIJNT
MAANDELIJKS

Wij hebben nog een beperkte voorraad van

De „Bijenteelt - beeldroman”

De Aalster Bedrijfsmethode

Schrijver: **H. van Gool**, oud-leraar in algemene dienst bij het Rijksbijenteeltconsulentschap, Tilburg.

Imker: **J. van Aarst**, leraar in algemene dienst bij het Rijksbijenteeltconsulentschap Wageningen en

Fotograaf: **R. P. Groenveld**, secretaris der Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland en redacteur van het Maandschrift voor Bijenteelt te Wageningen.

Deze met 96 foto's geïllustreerde handleiding voor de Aalster methode mag op geen bijenstal ontbreken.

Bestelt nog heden. De oplage is beperkt! - Prijs slechts f 1,50

Tel. 2863

Giro 823276

GOEDE DINGEN
BIJENHUIS WAGENINGEN

EXAMEN PRAKTISCH IMKER 1958

Kandidaten kunnen zich nu reeds voorlopig aanmelden bij het Bijenhuis te Wageningen. Als er tussentijds mededelingen moeten worden gedaan, zullen we die aan de aldus in ons bezit gekomen adressen verzenden.

Definitieve aanmelding en storting van het examengeld ad f 10,— op giro 846801 t.n.v. de vereniging.

ONS FEBRUARINUMMER

wordt verzonden volgens de nieuwe ledenlijsten. Het is daarom van het grootste belang, dat wij de ledenlijsten van alle afdelingen zo spoedig mogelijk in ons bezit hebben. Het aantal lijsten, dat wij eind december reeds hebben ontvangen, is zó groot, dat we ze onmogelijk alle hier kunnen vermelden. In de eerste week van januari komen er ongetwijfeld nog vele bij. Mogen we de afdelingsbesturen, die hun ledenlijst nog niet inzonden, vriendelijk vragen dat nu zo spoedig mogelijk te doen?

Het is óók van belang voor de verzekering.

In verband met de statuten en de bepalingen van de polis zijn de leden nl. pas verzekerd van het ogenblik af, waarop ledenlijst en quotum in ons bezit zijn.

Nagekomen afdelingsbericht

AFD. DIEPENHEIM

Op 3 december 1957 hield de afdeling haar vergadering. Deze bijeenkomst was slechts matig bezocht. Voorzitter Daalwijk opende de vergadering met een kort resumé over het afgelopen bijenjaar en constateerde dat de zomerdracht goed was geweest. Bij het agendapunt bestuursverkiezing richtte hij zich tot de penningmeester Teerink, die zich wegens zijn hoge leeftijd niet meer herkiesbaar zal stellen. Vanaf de oprichting der afdeling in 1939 tot op heden, dus 18 jaar, heeft hij de functie van penningmeester en suikerdepothouder waargenomen. Als blijk van waardering voor alles wat hij in het belang der afdeling heeft gedaan, werd de heer Teerink benoemd tot erelid van de afdeling. Hij dankte de voorzitter voor de woorden tot hem gesproken en sprak de hoop uit, dat het de afdeling in alle opzichten wel moge gaan.

In zijn plaats werd benoemd de heer A. Boeke, te Diepenheim. Als leden der kascommissie werden aangewezen de heren Haavepen te Goor en Hendriks te Markelo.

Verder werd besloten een contactavond te organiseren, waarbij gedacht zal worden een filmpje te vertonen. Na de behandeling van enkele gestelde vragen in de rondvraag, werd de vergadering door de voorzitter gesloten.

J. H. LE GRAND, secretaris

SPAANSE IMKER ZOEKT CORRESPONDENT

Via de Wereldomroep deelt de heer José Gonzáles Dominguez, Avenida S. Pombo 1 te Miranda del Catantar (Salamanca) ons mede, dat hij imker is en dat hij gaarne in contact zou treden met een Nederlandse imker. Wie schrijft collega Dominguez?

Wij wensen
alle lezers
een gelukkig jaar

1958

óók voor de hunnen
en voor hun bijen

COMM. VAN REDACTIE

REDACTEUR

Doe allemaal uw honing

in deze bokaal

van Horen en Zien

DE KORF.

In de plaats waar ik woon staat een kasteel. Op de vier hoeken staan ronde torens. Van die erg stevige, de muren zijn onder ruim twee meter dik. Dat waren de gevechtstorens, donjons heten ze. Gek, maar telkens als ik in de bijenstal m'n korf zie, dan denk ik vaak aan zo'n verdedigingstoren, zo sterk en welbeschut voor de bewoners. Zo'n korf is toch heel wat anders dan een kast. Ach een korf is niet zo efficiënt. Je haalt er niet zoveel honing uit. Ik win er zelfs nooit geen honing van, maar wat geeft dat, als een mens maar schik heeft. En schik heb ik in die korf, al twintig jaar. Ik vind dat het volk er maar wat een uitstekende woning aan heeft. Ik meen niet dat ik me het verbeeld dat het korfvolk nog tevredener, nog vrolijker gonst dan m'n overigens toch ook blijmoedige kastvolken. Een korf op de stand geeft veel genoegen. Er komen steeds bezoekers die nog nooit bijen hebben gezien. Wat is er gemakkelijker om even de korf om te keren en je gast te laten schouwen in het wonderinterieur dat een bouwend korfvolk nu eenmaal biedt. Zelf geniet ik er steeds weer intens van. Geeft het u ook zo'n vreugde als u de bijen zo ijverig ziet scherpen? Heeft u wel eens opgemerkt hoe keurig het korfvolk de wanden van haar woning met propolis geglaazuurd heeft?

Dan is er nog iets apart aan een korf bijen. Dat is het geheimenis van wat er zich in de kop afspeelt.

Je weet dat nooit precies. Je raadt er naar, maar je weet het niet. Dit mysterie bevredigt ons romantisch imkershart. Want romantisch zijn alle imkers. Anders zoude ge toch geen bijen houden. Mogelijk hebt ge daar nooit aan gedacht.

Een gelukkig Nieuwjaar, imkervrienden. We gaan in hoopvol vertrouwen 1958 weer tegemoet. ♦

VAN *M* AAND TOT *M* AAND

KLACHTEN OVER DRACHTEN

Ja, het klagen zit de imkers wel in het bloed, geloof ik. Als ze het over de drachtvelden hebben, krijgen ze tranen in de ogen, als ze spreken over de heidevelden, die we vroeger wel hadden en die we nu niet meer hebben. Dat er nog heel wat goede heide overgebleven is, vergeten we voor het gemak maar, nietwaar, hoewel we er vaak nog wel een goede oogst ophalen als we er met goede volken naar toe gaan. Halen we er geen oogst op, dan wijten we dat bij voorkeur aan de heide en niet aan de imker, die er volken naar toe brengt die er niets kunnen uitvoeren.

Wat we gemakshalve óók maar vergeten, is, dat we er enorme drachtgebieden bij gekregen hebben. De nieuwe polders, natuurlijk. Maar laat ik maar even beginnen met het fruit. Wist u dat de oppervlakte in ons land in de laatste 50 jaar verdrievoudigd is? Is dat geen mooie compensatie voor de achteruitgang van de heide in diezelfde 50 jaar? Toch hoor je daar nooit een imker over praten, ze schijnen de zonzijde van de dingen stelselmatig te ontwijken. Maar het ergste is, dat ze óók vergeten hun bedrijfswijze aan de veranderingen aan te passen. En als hun honingemmers leeg blijven, wijten ze dat veel liever aan de verdwenen heide dan aan zich zelf.

Laat het even goed tot u doordringen imkers, er bloeien in ons land 40.000 ha appels, 5.000 ha pruimen en 5.000 ha kersen. Ze bloeien **niet** in augustus, maar in het voorjaar. Mag ik u er ook even aan herinneren, dat we 1.000 ha frambozen en 500 ha kruisbessen hebben? Voor de zomer kunnen we u van alles aanbieden, afgezien van linde en klaver en vuilboom; 200 ha honinggevend kruiden, 1.000 ha augurken, zo'n slordige 500 ha bloeiende koolsoorten, 250 ha bloeiende radijs, 100 ha uienzaad en heel wat bonen. Voor de voorjaarsontwikkeling kunnen we u verder nog aanbieden 200 ha crocussen, een paar duizend ha tulpen en heel wat „bijgoed". Ook de wilgen mogen we hierbij niet vergeten. Ja, zegt de imker, alles goed en wel, maar al die dingen zijn zo ver weg. O, dacht u dat onze voorvaderen in de „goede oude heidetijd" hei en klei vlak bij huis hadden?

Och, ik weet wel, we kunnen niet allemaal naar de bollen en de grienden reizen. Maar, als Mohammed niet naar de berg komt, be-

staat altijd nog de mogelijkheid dat de berg naar Mohammed komt, nietwaar? Wel, die berg is bij de imkers maar uiterst moeilijk van zijn plaats te krijgen. Telt u ze in uw afdeling eens, de leden die een belangrijk aantal crocussen, scilla's en blauwe druifjes in hun tuin hebben geplant. Telt u ook eens de imkers, die in hun tuin een aantal goede wilgen hebben staan met mooie katjes in het voorjaar. Er zijn soorten genoeg, die niet alleen een weldaad voor de bijen, maar ook een sieraad voor de tuin zijn.

En is er in uw buurt ook niet een sloot, een vijver, een stukje „onland" waar u op een achtermiddag in het voorjaar een paar forse wilgenstekken in de grond kunt steken? Kijk, imkers zijn altijd mensen geweest, die oogsten waar ze niet zelf hebben gezaaid of geplant. Ze zullen ook altijd wel afhankelijk blijven van wat anderen zaaien en planten. Is de gedachte dat een ander het „moet" doen er misschien de oorzaak van, dat die andere gedachte, dat ze zelf óók wel iets kunnen doen nooit in hun brein opkomt?

Of ligt het klagen over de slechte voorjaarsontwikkeling ons nu werkelijk zoveel beter dan het planten van bollen en wilgestekken en het werken met sterke volken?

En tenslotte: volgens het Groentje zijn er afdelingen, die elke gelegen-

heid aangrijpen om langs wegen en straten, in parken en plantsoenen honing- en stuifmeelgevend gewassen te doen planten. Maar...hoeveel afdelingen zijn dat? Als uw afdeling op dat punt laks is, moet u daar op de jaarvergadering 'ns over praten. En zo nodig zelf doen wat de afdeling niet doet. Dus niet volstaan met „ze moesten", maar met een paar imkerkameraden zelf het werk aanpakken.

U zult zien dat niet alleen de bijen er plezier van hebben, maar u zelf ook!

De drachtmogelijkheden zijn inderdaad veranderd in de laatste halve eeuw. Waarom verzuimen wij, imkers, toch zo hardnekkig ons bij die veranderde omstandigheden aan te passen?

Ik wens u van ganser harte een gelukkig en voorspoedig jaar 1958 toe voor u zelf en voor allen die u lief zijn. En ook voor uw bijen. Ik spreek daarbij de hoop uit dat u zult inzien dat het levensgeluk, dat ik u toewens, te vinden is bij bijen en bloemen. Ze stellen u nooit teleur. De arbeid aan bijen en bloemen brengt kapitalen aan levensvreugde op. Ze moge in rijke mate uw deel zijn.

Verdubbel dat kapitaal door het met anderen te delen.

PLV

Imkersdag Zuid-Limburg

Onze Imkersdag en Nationale Honingtentoonstelling worden dit jaar gehouden in Zuid-Limburg op

Zaterdag 6 september 1958

Houdt allen nu reeds deze dag vrij voor het bezoek aan het schone Zuid-Limburgse heuvelland, dat we in alle richtingen gaan doorkruisen.

ERVARINGEN met de fabrieksmethode

Indertijd verzocht de redactie in het Maandschrift medewerking tot het beproeven van de zgn. fabrieksmethode De Haan. Het afgelopen seizoen werd getracht hieraan te voldoen met twee volken in Emmeloord en twee volken te Heerenveen. In beide gevallen stond vrijwel gelijk materiaal ter beschikking, n.l. vierkante elf-raams kasten. De moeren waren echter verschillend: zo goed die in Heerenveen bleken te zijn, zo slecht waren de twee van de kasten te Emmeloord. Door deze en nog enkele andere redenen, mislukte het geval Emmeloord, zodat verder slechts over het verloop te Heerenveen enige bijzonderheden zullen volgen.

Herfst 1956

De volken werden in 1956 ingewinterd elk op twee broedbakken. De hoeveelheid suiker werd hierbij aangepast; dus ongeveer verdubbeld. Vrij vroeg ontvingen de volken het wintervoer. Daarna vond zo lang mogelijk (tot ver in oktober) taktische navoeding plaats aan het vliegpat teneinde de volken actief te houden. Door het slechte weer in 1956 bleek pas in het laatst van september in één volk een jonge moer aan de leg, terwijl het andere noodgedwongen moest overwinteren met (twee) oude moeren, waarvan de oudste uit 1954.

Voorjaar 1957

Bij de eerste voorjaarsinspectie, in begin april van dit jaar, had 't volk-met-de-jonge-moer aan één zijde broed in beide bakken, samen 8 ramen. In het andere volk waren de beide moeren, naar later bleek, elk in 'n bak gebleven; ook aan één zijde boven elkaar. Deze beschikten eveneens over 8 ramen broed (beneden 3, boven 5 ramen).

Eind april waren beide volken goed op dreef. Met het oog op de voorspoedige ontwikkeling en mede door de resterende hoeveelheid voedersuiker, werd het wenselijk geoordeeld een derde broedbak (met ten dele uitgebouwde ramen) op te zetten. Dit gebeurde tijdens de ooftbloei. Verondersteld werd n.l. dat bij goed weer een mogelijk overschot anders niet geplaatst zou kunnen worden.

De oogst van voorjaarsshoning werd echter niet overvloedig: 28 pond.

Zwermtijd.

Midden mei werd getracht het volk-met-de-twee-moeren door berokking op de manier zoals de Haan dat toepast, te separeren. Dit gelukte echter niet zo goed. Want wel werd door het boven plaatsen van de onderste bak de oudste moer verwijderd, doch de andere uit de tweede bak was blijkbaar niet door de rook naar beneden gevluht. (Er was trouwens niet op gerekend, dat nu, tegen het zwermen, nog steeds twee moeren aanwezig zouden zijn. De koninginnen waren niet door een moerrooster gescheiden). Een paar dagen later n.l., gingen de overblijvende twee bakken zwermen.

Hierna had in de weggenomen bak, met de moer van 1954, stille moerswisseling plaats, terwijl de afgekomen zwerm normaal ontwikkelde op een honingbak met 11 vellen.

Wel kon bij dit hoofdvolk naderhand de Snelgrove separator worden gebruikt, doch de spanning was er een beetje uit.

Na dit avontuur werd met de overblijvende kast, een sterk volk op 33 ramen, geen risico genomen. Het moertje werd nu zekerheidshalve maar gezocht en gevonden op het laatste raam, op het 33ste. Alle drie bakken bevatten broed. Zoals gewoonlijk in de bovenste minder dan in de andere twee. Er bleken reeds doppen aangezet, waarvan een deel belegd met (staande) eitjes. Met deze doppen werd gewacht tot de 13e dag. Het volk kon echter op de juiste tijd niet worden behandeld. Het uitbreken der moercellen moest nu blijven wachten tot de 14e dag. Helaas net even te laat, want 's ochtends kwam er een zwerm af. Doch ten slotte stonden de beide hoofdvolken dan toch op deze 14e dag (1 juni, door de loop der dingen ongeveer gelijktijdig), te wachten op een bevruchte jonge moer.

Intussen waren de volken, tijdens het uitbreken der doppen voor de tweede maal geslingerd. De opbrengst was ruim 50 pond. De nu leeggehaalde kasten en het mooie weer, deden veel verwachten van de haaldrift. Er werd inderdaad sterk gevlogen. Overwogen werd daarbij, dat een lege kast wellicht ook de kans op bruidszwermen zou vermindern. Deze veronderstelling bleek er naast te zijn. Want na een paar dagen, het was op 3 juni, bij hemelsmooi weer, gingen beide kasten 's middags vlak na elkaar zwermen.

Bruidszwermen.

Dit soort zwermen heeft men klaarblijkelijk bruidszwermen genoemd. Zeker is echter, dat van de jonge moeren, die immers bijna alle tijdens het doppenschonen uitkwamen, na twee dagen nog steeds meer-dan-één waren overgebleven. Toen één der zwermen geschept was in een broedbak met 11 vellen, vertoonde hij enige malen neiging de bak weer te willen ver-

laten. De zwerm volgde hierin kennelijk een jonge moer, die ten slotte werd verwijderd, waarna de zwerm tot rust kwam. Later bleek, dat in de bak evenwel een moer aan-wezig was. Deze zwerm had dus zelfs met twee jonge moeren de kast verlaten. Het betrof hier een behoorlijk sterk hoofdvolk op twee elfraams broedbakken. Dit volk beschikte blijkbaar over voldoende ruimte om vrij lang (te lang) meerdere onbevruichte jonge moeren intact te houden. De jonge moeren hadden elkaar dus niet (voldoende) „opgeruimd.” De ervaring bij het wintervolk met de twee oude moeren zonder moerrooster op twee broedbakken vanaf de herfstvoeding tot aan het zwermen in het volgende seizoen, vormt voor deze mogelijkheid wellicht ook een aanwijzing.

Afvliegen.

De volken waren na het separeren voldoende sterk gebleven om reeds dadelijk weer een derde broedbak te ontvangen. Gedurende de eerstvolgende weken kon het aftappen van de bovenste (reserve) volken plaatsvinden. Ook dit ging aanvankelijk niet vlot. De eerste beide malen werd n.l. bij één der volken een „dichte” separator, d.w.z. een tje zonder gaas, gebruikt tengevolge waarvan beide malen een massa aangevlogen bijen werd afge maakt. Vermoedelijk waren dat de jonge vliegers van het voorspel, daar onder de slachtoffers geen bijen-met-stuifmeel werden opgemerkt. In het vervolg werd nu steeds een separator met (dubbel) gaas tussengelegd, waarna het verschijnsel zich niet herhaalde. Dit bijenverlies was echter te groot om er geen aandacht aan te schenken. Het kon immers zijn, dat een zekere amateurs-onnozelheid het drama veroorzaakt had. Ik ben daar nog niet geheel zeker van. In elk geval bleek voldoende duidelijk t.a.v. het laten afvliegen de noodzakelijkheid van een separator met gaas. Hier was evenwel geen probleem ontstaan. Wel kwam er een vraag naar voren. Deze: welk verschil bestaat er tussen het laten afvliegen bij de „fabrieks” methode en het laten af- (of aan) vliegen bij het verplaatsen van kasten (zoals b.v. gebruikelijk is bij de methode Swinberg en tevens bij de Aalstermethode)? Er werd eens beweerd, dat bij het verplaatsen van kasten het voorspel der jonge vliegbijen zich beperkt tot de onmiddellijke omgeving van de nieuwe standplaats der kast, zodat deze jonge bijen niet zouden trachten zich bij een hoofdvolk op de oude

standplaats aan te sluiten. Dit moet toch wel onwaarschijnlijk worden geacht. Indertijd bij het beproeven van Swinenbergs werkwijze, gebeurde op zeker ogenblik zowel het een als het ander, waarmee tenslotte het vermoeden rees, dat de dames van lieverlee tot roven waren overgegaan. Als men bij de „fabrieks” methode de separator „dicht” maakt, d.w.z. niet met gaas afsluit, is, evenals bij het verplaatsen van kasten, sprake van ongelijke „lucht” der volken. Dus zouden dan ook in beide gevallen de aanvliegers minder hartelijk ontvangen moeten worden. Zo geredeneerd is er geen wezenlijk verschil tussen het aanvliegen (c.q. afvliegen) in de genoemde gevallen.

Een oorzaak voor het afsteken van aanvliegers zou misschien wel gezocht kunnen worden in de mentaliteit van het ontvangende hoofdvolk. Bij het behandelen was in dit geval het betrokken hoofdvolk niet opvallend steeklustig. Daarentegen leek wel scherp de bewaking van het vlieggat-over-de-gehele-breedte-van-de-kast. De beweeglijkheid der bijen wees daar, dunkt me, ook op. En waarschijnlijk tevens de omstandigheid, dat vrijwel gedurende het gehele seizoen, dus ook tijdens sterke dracht, de vliegplank voortdurend buitengewoon veel wachters vertoonde. De sterke wacht zou kunnen wijzen op een uitzonderingsgeval.

De 24e juni werd voor de derde

maal geslingerd. Ditmaal ruim honderd pond. Begin augustus voor de 4e maal. Opbrengst tussen de 25 en 30 pond. De gehele opbrengst der beide volken bedraagt ruwweg 225 pond.

Augustus.

Begin augustus was één der hoofdvolken met jonge moer weer zodanig ontwikkeld, dat opnieuw een zwerm afvloog. Daarom werd nogmaals ook de moer van het andere volk verwijderd. Beide moeren bleven veiligheidsreserve in reserve. Dat was maar goed ook, want slechts één der kasten had midden september voor de tweede maal een goede eierleggende jonge moer. Het andere volk (dat opnieuw ging zwermen) had weliswaar ook weer een jonge moer, doch hier werd meest darrenbroed verzorgd.

Een feit is, dat niet zelden in hetzelfde seizoen opnieuw zwermduft in de volken werd waargenomen. Als het weer gunstig is voor de bevruchting van jonge moeren, en dat kon er dit najaar maar nauwelijks mee door, kan men naderhand nog een behoorlijk broednest verwachten. Een dergelijk volk behoorde in het voorjaar steeds tot de sterkste. Daaruit zou afgeleid kunnen worden, dat de broedaanzet ook vrij lang wordt volgehouden. Dit heb ik tot nog toe nimmer gecontroleerd. Duidelijk is echter, dat de omstandigheden hiervoor min of meer gunstig moeten zijn.

Slotbeschouwing.

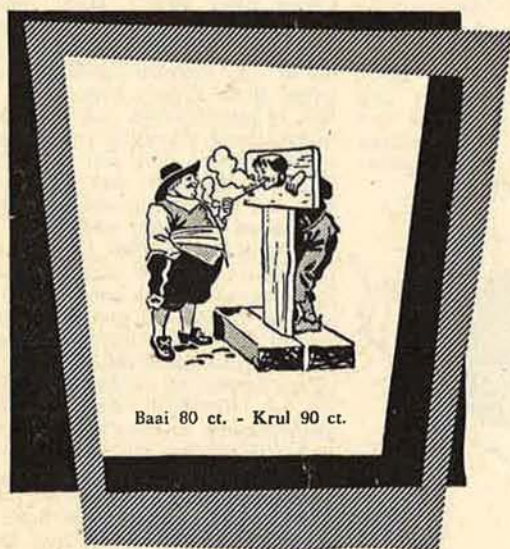
Uit het voorgaande kan blijken, dat de Haans werkwijze in mijn geval niet bepaald voorspoedig is verlopen. De opbrengst lijkt bevredigend. Maar goed beschouwd had deze wel groter kunnen zijn. Te meer als men de voorafgaande royale wintervoeding in aanmerking neemt. Van dit overvloedige wintervoer is niets bewaard gebleven voor het volgende seizoen.

Wat nu mijn persoonlijke waardering van de methode betreft, kan worden gezegd, dat ze prima is bevallen. De genoemde tegenslagen kunnen zonder meer m.i. moeilijk worden beschouwd als noodwendig deze stapelmethode aan te kleven. Wel werken de „stropjes” op het moment deprimerend. Evenwel niet zodanig, dat ik het volgende seizoen bij leven en welzijn, niet met genoeg op deze manier verder zal imkeren. Van alle probeersels is tot nog toe deze methode zeker het beste bevallen. De stapel bakken met z'n verschillende vlieggaten is bovendien imponerend. Ongetwijfeld wordt het imkeren op deze wijze boeiender. Of echter iedereen deze methode „ligt” is een andere vraag. De beginner vast niet. Voor de beroepsimker zou men ze in discussie kunnen brengen.

Ten slotte hoop ik hiermee aan uw wens te hebben voldaan en tevens dat u aan deze methode de nodige aandacht zult schenken. Ze is het stellig waard.

200

VAN ROSSEM'S TROOST

Baai 80 ct. - Krul 90 ct.

Beroemd merk
voor pijprokers

NIEUW

1e Speciaal-poly-ethyleen **binnenvoering**,
die het aroma en de kwaliteit perfect houdt.

2e PLAT MODEL, dus....gemakkelijk in de zak!

Heerlijke heerenbaai in de handigé („tapse vorm”) verpakking.

uit de Jaagkiers

1958

Jékavé wenst alle lezeressen en lezers van ons Groentje een voorspoedig bijenjaar. In het afgelopen jaar herdenken we het 60-jarig bestaan van onze vereniging en hoewel laat, kreeg Jékavé van een Franse collega, medewerker aan verschillende bijenteelt-tijdschriften, nog een brief terzake, waaruit hij de volgende, voor onze redactie zeer waardevolle woorden hier wil weergeven:

„Ik zend mijn beste wensen aan „Bijenteelt” (ons Groentje) en zijn energieke redactie ter gelegenheid van het jubilee van de Nederlandse bijenhouders. Uw tijdschrift is één van de best uitgevoerde en zeker het meest dynamische van alle welke ik ontvang.”

Deze briefschrijver leest veel vakbladen en Jékavé vindt het goed deze waardering van onze redactie hier af te drukken. Hopenlijk krijgt zij nog eens de middelen ons Groentje geheel naar haar wens te doen verschijnen.

Insekten en bestrijdingsmiddelen

We zitten nog wel volop in de winter, maar de tijd van bespuiten en alle narisheid, welke daaraan vastzit voor bijenhouders, komt weer.

In het T.N.O.-nieuws 1957/2 staat een groot artikel van dr. C. J. Briejer, directeur van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen, met de titel: Resistentie van insecten tegen bestrijdingsmiddelen. Hieruit het volgende:

Toen in 1940 DDT en dergelijke middelen op de markt kwamen, ging er gejuich op dat men middelen had, schadelijke insecten afdoende te kunnen bestrijden, maar in 1947 zag dr. B. in een laboratorium in Denemarken vliegen rustig over DDT lopen. Zij waren daartegen resistent geworden en daarbij bovendien geselecteerd. Deze resistentie is reeds geconstateerd bij 37 soorten insecten die de menselijke gezondheid belagen en bij 25 soorten, die met land- en tuinbouw te maken hebben.

Het aanpassingsvermogen van insecten is verbazend wettend, niets is daar onmogelijk, het meest onwaarschijnlijke vindt plaats. Van insecten kan men van alles verwachten.

Dr. Briejer vindt het onjuist, dat het onderzoek van insecticiden grotendeels in handen van chemisch georiënteerde biologen is, die het boven-

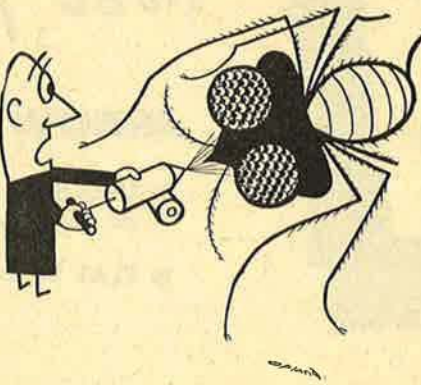
dien als wiskunde gaan bedrijven. Dit probleem moet biologisch worden bestudeerd.

Het advies van dr. Briejer is niet „Spuit maar zo veel mogelijk” maar „Spuit zo weinig als ge durft” en hij zegt: het is overduidelijk, dat wij op een gevaarlijke weg zijn. En nu spreken we alleen maar over resistentie, maar er zijn nog andere nadelen, verbonden aan de chemische bestrijding, zoals het vernietigen van de natuurlijke vijanden van de schadelijke organismen. Bovendien vrees ik dat wij met de onkruidbestrijdingsmiddelen ook zullen vastlopen en misschien wel zeer spoedig. Wij moeten trachten de natuurlijke processen behoedzaam in de door ons gewenste richting te leiden in plaats van te proberen ze met bruto geweld te dwingen.

Het gaat hier om de grondwetten van de levende natuur, waartegen ook de mens machteloos is. Al wat leeft tracht zich te handhaven tegen de verdrukking in. Juist hierdoor blijven de sterkste en meest geschiktste individuen in leven.

En aan het slot schrijft dr. Briejer: „Het is te hopen dat men ook in kringen van land- en tuinbouw de gevaren zal gaan inzien en dat men minder lichtvaardig zal worden bij de toepassing van bestrijdingsmiddelen.”

Een gevolg van dit ook voor ons zo belangrijk artikel was dat in het Parool Supplement van 15 juni 1957 Max Dendermonde hierover een trefend stuk schreef onder de titel: „Miljarden insecten bedreigen ons bestaan” en de tekenaar Opland had hierbij een bladzijde afzichtelijke monsters getekend, waarvan bijgaande tekening een voorbeeld geeft.

(Het resistentworden van insecten heeft ook zijn goede kant: in Amerika heeft men thans bijenrassen, welke resistent zijn tegen het Amerikaans Vuilbroed).

Koninginnemelk nog steeds in het nieuws

Op de jaarvergadering 1957 werd een lezing van dr. Stanley Gooding over K.V., welke deze Engelsman op het Congres te Wenen (1956) hield, aangehaald. Het is mij niet mogen gelukken deze lezing te bemachtigen maar van Dr. Fraser mocht ik een afdruk van een lezing, welke genoemde geneesheer in 1955 voor Engelse bijenhouders hield, ontvangen. Hierin zegt deze dokter dat hij naar aanleiding van gemaakte reclame zich op de studie van K.V. heeft toegelegd.

Het uitgangspunt van de gehele zaak is, dat een koningin, door het haar als larve gegeven K.V. 2½ jaar leeft, tegen een werkbij hoogstens 3 maanden, maar het is hem niet duidelijk, waarom hetgeen goed is voor een insect, ook voor de mensen goed zou zijn.

K.V. bevat veel vitamines, welke bijna uitsluitend tot de groep B behoren, in het bijzonder vitamines B6. Deze laatste zou in K.V. in grotere hoeveelheid voorkomen dan in enig andere dierlijke afscheiding en dit was aanleiding het K.V. het aureool van een middel om oud te worden te geven.

Een bewijs zou nog zijn dat, als men aan zwartharige ratten voedsel geeft dat geen vitamines B6 bevat, hun haar grijs wordt; voegt men dan deze vitamines weer toe, dan worden de haren weer zwart. Maar merkt dr. G. terloops op, welke hoeveelheden vitamines B6 men ook aan grijsaards onder de mensen geeft, hun haar krijgt geen andere kleur.

Het is opmerkelijk dat de maximale hoeveelheid vitamine B6 aanwezig is op de tweede dag van de ontwikkeling van de larve, dat is op het tijdstip dat het onderscheid tussen koningin en werkster ontstaat.

Een opmerkelijk feit is, dat, als een koningin uit haar dop kruipt, deze dop nog altijd wat van het verstrekte voedsel bevat, bij werkbijen en deren is dat niet het geval, deze schijnen het toegediende voedsel geheel op te nemen en nodig te hebben.

De a.s. koningin neemt tijdens de popstoestand in gewicht toe en wel van 192 mg tot 278 mg. Daarentegen verliezen de a.s. werkbijen in gewicht en wel 1 mg (van 152 op 151 mg). Het schijnt dat deze poppen hun cocons maken ten koste van hun lichamelijke reserve.

Om haar levensfuncties te verrichten, gebruikt een koningin per uur 1600 mm³ zuurstof. Een werkbij gebruikt per uur 20 maal zoveel. Als een werkbij haar energie net zo langzaam gebruikte als een koningin, zou ze ook 20 maal zo lang dus ongeveer 2½

jaar, leven. Zo gezien wordt de koningin dus niet 20 maal zo oud omdat ze in haar larvestadium met koninginnemelk wordt gevoed, maar omdat ze haar energieverbruik over een langere periode uitsmeert dan de werkbij.

Men heeft geconstateerd dat, als men werkster-larven van een halve dag tot 6 dagen oud K.V. geeft, men allerlei overgangsvormen tussen koningin en werkbij kan verkrijgen; een larve welke eerst na 2½ dag K.V. krijgt, kan geen volmaakte koningin meer worden. We hebben reeds gezien dat, als de koninklijke larve 2½ dag oud is, het pantotheenzuur in de grootste hoeveelheid in haar voedsel aanwezig is en dat deze stof met het verschil tussen koningin en werkbij te maken heeft. Als men dit zuur aan werkster-larven geeft, krijgen de werkbijen grotere eierstokken, maar hetzelfde kan men ook bereiken met zekere soorten stuifmeel.

In 1948 toonde Gardner aan dat, als men K.V. aan de fruitvlieg (*Drosophila*) geeft, het leven van dit insect met 28% verlengd wordt en Townsend en Lucas vonden, dat door deze vliegen met K.V. te voeden, het aantal door haar gelegde eitjes met 60% toenam.

Als men K.V. aan mensen toedient geeft men een voedsel, rijk aan pantotheenzuur. Maar mensen hebben in hun stofwisseling nooit gebrek daaraan, daar de bacteriën in het spijsverteringskanaal het kunnen synthetiseren.

Dr. G. heeft zelf K.V. ingenomen en wel door de mond en door middel van injectie; hij heeft het bij niet achterdochtige personen ingespoten, maar zonder merkbaar gevolg. „Misschien worden we wel 150 jaar, maar dat moeten we nog afwachten.” Dr. Gooding besloot zijn lezing als volgt:

- 1 Er zijn in korte tijd zoveel resultaten bekend geworden, dat ik het haast onmogelijk vind er in te geloven;
- 2 Wel heb ik geconstateerd dat, als men wat K.V. in water oplost en dat drinkt, de vitaliteit en de eetlust na een week zijn toegenomen en dat de vermoeidheid verdwijnt;
- 3 Op grote hoogte boven de zeespiegel heeft K.V. een sterkere uitwerking dan in de lage landen.

In Engeland vindt K.V. geen gunstig onthaal, hetgeen ook blijkt uit een artikel van de redacteur van het *British Beejournal* 1957 9/11. Hij stelt hierbij de vraag of deze stof een verzinsel of een geneesmiddel is en dit naar aanleiding van een vonnis van een Engelse rechter. Deze beboette de firma, welke in Engeland het Apiserum in de handel brengt, met £ 70 wegens het in 4 gevallen plaatsen van misleidende advertenties en wegens het niet vermelden van de minimumhoeveelheid der grondstoffen. Deze handelaar moest bovendien nog ruim £ 12 kosten betalen. Een analist vertelde de rechter dat het middel voor

Tot 18 jaar
halve contributie

een kuur van 24 dagen dat 5 guineas kostte, niet meer calorieënwaarde bevatte dan een kleine klomp suiker.

De redactie van genoemd blad is blij, dat de overheid in staat geweest is een rem te zetten op deze gang van zaken, welke de honingbij in een kwaad daglicht stelt, maar zij is bang dat dergelijke publiciteit niet ten voordele van de bijenteelt en vooral van het K.V. is. We zijn, aldus de Engelse redactie, niet gemakkelijk overtuigd van de beweerde waarde welke aan deze stof is en nog zal worden toegeschreven, maar er schijnen in Frankrijk en Italië belangrijke proeven genomen te zijn. En, ofschoon geen overtuigend bewijs zijnde, zijn ze zeker bemoedigend. Aangehaald worden dan de artikelen van de groot-honinghandelaar Willson in het *American Beejournal* en de redacteur besluit met:

„Maar K.V. zal op een geheel andere manier dan de genoemde Apiserum stunt gebruikt moeten worden. Deze en een paar andere stunts kunnen alleen de zaak van de imkers bederven” (Deze keer hebben we de tegenstanders van dit wondermiddel aan het woord gelaten, het is niet meer dan billijk, de volgende keer de voorstanders eens te horen).

Tot slot enkele korte berichten:

Winston Dunham, professor aan de Ohio State University en leider van de bijenteelt in deze staat heeft zelf meer dan duizend bijenvolken (A.B.J. 1957/10).

Geen ijzeren gordijn voor bijen

Dagelijks zouden miljoenen bijen van Oost-Duitsland naar West-Duitsland trekken om hier hun voedsel te halen. De „Oost”-bijen zouden een uitgesproken tegenzin hebben tegen de in „hun” land gebruikte meststoffen (*Gazette Apicole* 1957/10).

DE SCHIJNWERPER OP...

onze actieve afdeling Hilversum, die dit seizoen weer twee cursussen hoopt te organiseren en daarvoor een zeer originele convocatie aan haar leden zond. Zij organiseerde een vertoning van de film *Het Zonnevolk* om op die wijze ook buitenstaanders te animeren om aan een cursus deel te nemen. Een klein citaat uit die circulaire:

„Wellicht denkt u dat er al imkers genoeg zijn. Er gaan jaarlijks nog zeer grote hoeveelheden kostbare honing verloren; ten eerste omdat er niet genoeg bijen zijn om ze op te halen en ten tweede omdat er nog zoveel imkers zijn, die geen kans zien op het goede moment de buit binnen te halen. Weet u, dat bijna alle cursisten (van vorig jaar) de honingslinger nodig hadden? Zegt u dit niets?” Verder een opwekking om de vergaderingen te bezoeken en contact op te nemen met de collega's:

„Ze steken niet, hoor! U hoeft dus geen kap mee te nemen en ook geen carbol. Neem een voorbeeld aan uw bijen! Heeft u wel eens twee bijen in één bloem zien vechten om dezelfde druppel nectar te bemachtigen?” En aan het slot:

„Leden uit omliggende afdelingen zijn óók welkom!”

Leden van „slapende” afdelingen, is deze geestkracht niet hartverwarmend? Zó kan het in uw afdeling ook! Zet uw schouders er eens onder!

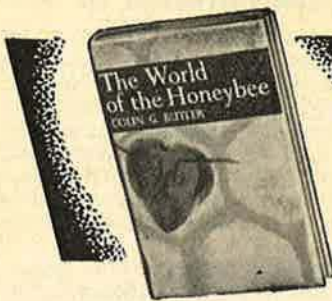
EREMEDAILLES

Het hoofdbestuur verleende in 1957 de eremeditaille der vereniging aan de volgende leden:

A. J. Aarts, afd. Apeldoorn
J. Alberts, afd. Ruinen
G. Blotenburg, afd. Apeldoorn
H. R. Briedé, afd. Zeist
L. Boelens, afd. Hoogezand-Sappemeer
G. van Boven, afd. Wezep
W. van Bronswijk, afd. Elspeet
J. Doomen, afd. Zundert
D. van Duinen, afd. Elspeet
G. van Essen, afd. Apeldoorn
N. Gietema, afd. Westland
A. A. de Groot, afd. Zutphen
F. Hagenaars, afd. Breda
J. Hartman, afd. Wezep
H. Hazelaar, afd. Apeldoorn
J. Helder, afd. Oranjewoud
J. Hofman, afd. Ruinen
G. Huigen, afd. Apeldoorn
D. J. Huurnink, afd. Zutphen
A. Kleinveld, afd. Woudenberg
J. Koning, afd. Ruinen
W. H. Kruiper, afd. Wolvega
J. Kuiper, afd. Ruinen
G. J. Leerink, afd. Apeldoorn
H. Lukkien, afd. Ter Apel
W. H. van Mourik, afd. R'dam
H. Nijstad, afd. Ruinen
N. Schaap, afd. Zutphen
C. Tanis, afd. Goeree
J. Tiemens, afd. Apeldoorn
J. Twisk, afd. Hoorn
L. Verpaalen, afd. Zundert
H. J. Wanner, afd. Woudenberg

Jékavé

De Wereld van de Honingbij

(vervolg)

Deze speurbijen proberen waarschijnlijk ervaringen op te doen om trent een aantal verschillende bloemen en ten slotte zetten ze zich neer op haalterreinen met die drachtplanten, die op dat ogenblik de rijkste bron zijn voor nectar en stuifmeel. Butler, Jeffree en Kalmus vonden, dat wanneer bijen voor de keus worden gesteld tussen dunne en geconcentreerde suikerstroop op twee stellen schaaltes, die op goed geluk op een veld zijn neergezet, zij (tenzij de mededinging te groot is) in de loop van de tijd neiging vertonen zich te verzamelen op de schaaltes, die de sterk geconcentreerde suikerstroop bevatten. Dit komt waarschijnlijk op drie manieren tot stand. De bijen, die de sterk geconcentreerde stroop ontdekken, openen hun geurklieren onder het zuigen en op deze wijze trekken ze andere bijen aan. De bijen die op dunne stroop zuigen, openen minder vaak hun geurklieren. Het zien van een aantal bijen op een schaalte, trekt meer bijen aan. Ook proeven sommige bijen (bij wijze van monster nemen) de stroop op andere schaaltes, dan die, waar ze min of meer willekeurig toe worden aangetrokken. Wanneer het hun gelukt is een schaalte te ontdekken, dat een stroop van hoger concentratie bevat dan dat, waarop ze kort tevoren hebben gezeten, schijnen ze ontevreden te worden met de voorgaande voedselbron en daarom hun getrouwheid over boord te gooien en zich aan het schaalte met geconcentreerder stroop te hechten. Dit gezichtspunt wordt ondersteund door een waarneming van von Frisch, die vond, dat de concentratie van de stroop, nodig om bijen te verlokken de schaaltes te bezoeken, bijna bij elk experiment anders is en blijkbaar afhangt van de concentratie van de stroop, waarmee de bijen het laatst zijn gevoerd. De waarnemingen in 1949 door Ribbands gepubliceerd over de haalmethode van de individuele honingbij, geven ook een krachtige ondersteuning aan deze zienswijze en dragen een massa bij tot ons begrip over het gedrag bij het halen.

Ribbands ving bijen en gaf hun ieder afzonderlijk verschillende merktokens, terwijl ze de bloemen in een speciaal aangeplante bijentuin te Rothamsted bezochten. De bezoeken

van sommige van deze bijen aan bloemen van deze tuin werden toen zeer nauwkeurig opgetekend. De tuin bevatte 5 soorten bloemen: Limnanthes, Nemophila (bosliefje), Shirley mais, Eschscholtzia (goudpapaver) en Nasturtium (waterkers). In het ene deel van de tuin stond 'n rij Eschscholtzia's evenwijdig en slechts een paar inches van een rij Limnanthesplanten af. Beide planten stonden in bloei en ze groeiden tamelijk door elkaar. Toch haalden de meeste bijen, ondanks het dicht bijeen staan van deze twee soorten bloemen, alleen op de ene of op de andere soort. Er werden echter twee bijen gezien, die beide soorten bloemen bezochten en de verplaatsingen van een van deze beide werden opgetekend.

Ribbands stelde vast, dat ze in het begin beide bloemsoorten door elkaar scheen te bezoeken. Later merkte hij echter op, dat in de loop van de morgen het aantal Eschscholtziabloemen, dat bij elke haalvlucht bezocht werd, steeg, tot bij de 6e tocht van de dag net iets meer dan 60 % van de bloemen, die door deze bij werden bezocht Eschscholtzia's waren. Bij haar 7e en volgende tochten bezocht deze bij meer en meer Limnanthesbloemen en minder en minder Eschscholtzia's. De volgende dag bezocht deze bij vele Limnanthesbloemen voor ze een enkele Eschscholtzia bezocht, maar later op de dag gedroeg ze zich, zoals ze het de dag tevoren had gedaan. Deze verwisselingen in de verhouding van de bezochte Limnanthes- tot Eschscholtziabloemen werden begeleid door veranderingen in de tijd, nodig voor het bijeenzamelen van een vracht en waarschijnlijk het gevolg van veranderingen in relatieve aantrekkelijkheid van deze twee drachtplanten. Zoals Ribbands heeft aangetoond, wijzen deze regelmatige veranderingen in de verhouding van bezochte Limnanthes en Eschscholtzia's er op, dat deze bij niet op 2 soorten in het wilde weg haalde, maar blijkbaar steeds een keus maakte tussen de een en de ander. Haar keus was vermoedelijk gebaseerd op haar vermogen, de veranderingen in de relatieve aantrekkelijkheid van deze voedselbronnen van de twee soorten bloemen te waarderen.

Bij het halen op twee drachtplanten tegelijk was deze bij ongetwijfeld een uitzondering, maar er is weinig reden om te veronderstellen, dat haar gedrag abnormaal was. Ribbands be-

weert, dat de voortdurende oefening van geheugen en keus, die zo karakteristiek was voor het gedrag van deze bij, even belangrijk was, hoewel soms minder duidelijk, bij de gedragingen bij het halen van andere bijen, die hij bestudeerde.

Het gedrag van deze bij, die door Ribbands werd bestudeerd, leek sterk op de gedragingen van de bijen, die schaaltes bezochten in het veld bij proeven, opgezet door Butler, Jeffree en Kalmus, wanneer de toevoer van stroop op een schaalte, dat een bij had bezocht, zeer regelmatig werd onderbroken. Ribbands hypotheese, dat de haalbij voortdurend geheugen en keus oefent bij het zoeken naar voedsel, verklaart ook de verplaatsing van de bijen, die was waargenomen, van de schaaltes met een lage concentratie stroop naar die met een sterkere oplossing. Zonder twijfel hadden Butler, Jeffree en Kalmus gewerkt met stroop van betrekkelijk geringe concentratie, in plaats van met stroop met 'n tamelijk hoog suikergehalte en de proefbijen zullen veel vaker hun getrouwheid aan het ene schaalte hebben overgebracht op een ander dan is waargenomen. Voorts is het mogelijk, dat als de schaaltes veel dichter bij elkaar waren gezet (bij de meeste experimenten stonden ze 10 yards uiteen) dit sommige bijen aangemoedigd zou hebben, andere schaaltes dan die, waarop elk van hen is neergestreken, te bezoeken en de stroop daarin te proeven om ervaring daarover op te doen. Echter zelfs als de schaaltes dichter bij elkaar hadden gestaan en als verscheidene, onderling verschillende concentraties waren gebruikt, lijkt het onwaarschijnlijk, dat veel verplaatsing van bijen van schaalte naar schaalte plaats gehad zou hebben, tenzij de concentratie in de stroop aanzienlijk had verschild op de onderscheiden bakjes. Vooropgesteld, dat bijen niet meer van de ene soort bloem naar een andere zwerven als ze nectar verzamelen dan ze doen als ze stuifmeel vergaren, krijgt deze opvatting enige steun door de waarnemingen, gedaan door Mej. Betts, Dr. Maurizio, Percival e. a. van het aantal stuifmeelklompjes, door bijen naar huis gebracht, die duidelijk stuifmeelkorrels bevatten, weloverwogen verzameld van 2 of meer bloemsoorten.

Het aantal van zulke gemengde klompjes schijnt ongeveer 1 % en zeker niet meer dan 3 % te zijn.

We kunnen hieruit dus concluderen,

dat honingbijen soms de bloemsoort, waarvan ze enige tijd voedsel hebben verzameld, verlaten om stuifmeel of nectar in een paar andere soorten bloemen te gaan keuren. Het schijnt, dat wanneer een nieuwe voedselbron voor een bij bevredigender blijkt te zijn dan die, waarop ze gehaald heeft, ze dikwijls de oude bron in de steek laat en een nieuw haalterrein op de nieuwe bloem gaat bezoeken. Maar als de nieuwe bron integendeel minder bevredigend blijkt te zijn dan de oude, zal een bij spoedig terugkeren naar de oude voedselbron.

Zelfs als bijen enige tijd op nieuwe voedselbronnen hebben gehaald, gaan ze nog door met een paar bloemen van hun oude bronnen af en toe te bezoeken en ze kunnen best nog eens naar deze terugkeren. Het schijnt aannemelijk, dat dit soort gedrag veel vaker voorkomt bij bijen, die in tuinen halen en op andere plaatsen, waar verschillende soorten bloemen zeer dicht bij elkaar staan, dan op het vrije veld gebeurt, waar grote oppervlakten worden gebruikt voor het telen van een paar bloeiende drachtplanten.

Men zou kunnen veronderstellen, dat de dansen van bijen, die juist teruggekeerd zijn van een succesvolle haaltocht, bijen zullen aanwerven, die hebben gehaald op andere soorten bloemen, waarvan voedsel op dat moment niet gemakkelijk te verkrijgen was. Vele jaren geleden heeft von Frisch echter aangetoond, dat dit niet het geval is. Het dansen van succesvolle haaltsters dient alleen om twee typen bijen aan te moedigen: die, welke vroeger op drachtplanten hebben gehaald, waar de haaltsters juist vandaan kwamen en zodoende geleerd hebben, de geuren van hun bloemen met voedsel in verband te brengen en die, welke op het punt staan hun eerste haaltochten te ondernemen.

HOOFDSTUK 16

Oriëntatie en taal der bijen.

„Bijen hebben onder elkaar zeer zeker een taal, die ze uitstekend verstaan, wat wij niet kunnen of op zijn best zeer gebrekkig.”

John Thorley (1765): An Enquiry into the Nature, Order and Government of Bees. (Een onderzoek naar de aard, orde en bestuur der bijen.)

Wanneer ze de hoog ontwikkelde sociale organisatie van 'n volk der honingbijen beschouwden, voelden vele van de vroegere bijenwaarnemers zich gedwongen, het bestaan van een leider aan te nemen, gewoonlijk een bijenkoning, die alle werkzaamheden van zijn onderdanen de werkbijen, zowel binnen als buiten de woning, bestuurt. Om zulke aanwijzingen te kunnen geven en opdat de werkbijers op hun voordeligst

zouden kunnen samenwerken, werd er verondersteld, dat bijen de een of andere methode voor mededeling aan elkander bezaten door geluiden of andere middelen.

Wij weten nu natuurlijk, dat zo'n leider niet bestaat en dat er geen bevelen gegeven worden. Maar dank zij het bewonderenswaardige werk van Prof. Dr. K. von Frisch weten we ook, dat honingbijen een „taal” hebben, die haaltsters, die een rijke voedselbron hebben gevonden, in staat stelt, andere leden van hun eigen volk aan te werven om uit deze bronnen te gaan putten en de aangeworvenen inlichtingen te verschaffen betreffende de plaats van deze bronnen. Voor echter de aard van deze „taal” wordt besproken, moeten we eerst in het kort de manieren bekijken, waarop honingbijen in het veld hun weg vinden.

Een paar dagen voor ze hun eerste haaltocht gaan ondernemen, verlaten jonge bijen gewoonlijk hun woningen, vaak zo tegen het middaguur, voor hun zgn. „oriëntatie-” of „voorspeelvuchten,” tijdens welke ze klaarblijkelijk de positie van hun kasten ten opzichte van opvallende voorwerpen in de buurt in zich opnemen. Wanneer een aantal bijen, die ieder een of twee „voorspeelvuchten” hebben gemaakt, op een paar meter afstand van hun kast worden losgelaten, komen de meeste van hen veilig thuis, zelfs als er gelijksoortige kasten vlakbij staan. Maar wanneer een aantal bijen van dezelfde leeftijd als deze, maar die nog nooit hebben gevlogen, uit dezelfde kast worden genomen en op dezelfde plaats losgelaten als de andere, zijn er meestal een paar enkelingen, die in hun eigen kast terugkeren. De enkele, die thuiskomen, doen dat waarschijnlijk helemaal per ongeluk, de rest zweeft doelloos naderbij en de bijen proberen elke kast, waar ze langs komen, binnen te gaan of ze gaan allemaal verloren. Dit verschil in het vermogen van het vinden van de woning, kan alleen worden toegeschreven aan het feit, dat de bijen van de eerste groep de weg naar huis hebben geleerd, terwijl de bijen van de andere groep dat niet hebben kunnen doen.

Wolf toetste het vermogen van groepen bijen van een volk om de kast te vinden met tussenpozen, nadat hun woningen naar 'n nieuwe plek verplaatst waren en hij vond, dat als de bijen meer en meer van het terrein om hun kast verkenden, ze een toenemende verbetering in hun vermogen voor het vinden van de kast vertoonden, wanneer ze uit hun woningen werden genomen en op verschillende afstanden daarvan vrijgelaten. Beslist kennen die bijen, die reeds enige tijd hebben gevlogen, het land op enige afstand rond hun kast en ze zijn in staat hun weg naar huis weer te vinden, wanneer ze opgenomen worden en ieder apart losgelaten, hetzij in, of dicht bij het gebied, waarover ze van tevoren hebben gevlogen. De omvang van het terrein van punten uit, waar vandaan iedere bij haar weg naar huis

kan vinden, varieert ongetwijfeld onder verschillende omstandigheden en het kan zich in één richting verder uitstrekken dan in een andere. Bijenhouders nemen in het algemeen aan, dat deze afstand niet meer is dan 3 mijl (5000 m.) van de kast af, maar afzonderlijke bijen zijn ongetwijfeld veel verder dan deze afstand van hun woningen weggevlogen en veilig teruggekeerd, hoewel de „veilige afstand” in den regel veel korter is.

Wolf en anderen hebben aangetoond, dat bijen snel de posities van opvallende zichtbare herkenningspunten in het veld leren en deze gebruiken voor oriëntatie. Wanneer er een stuk blauw band van 50 yards (45 m.) lengte in een rechte lijn gelegd wordt tussen een kast met bijen en een schoteltje met stroop, leren de bijen spoedig de band te volgen op hun weg heen en terug naar en van het schaalteje. Dit kan duidelijk worden aangetoond door 't een paar meter naar één kant van zijn oorspronkelijke plek verplaatsen van 't eind van de band bij het schaalteje, nadat de bijen er een dag of twee overheen hebben gevlogen. De bijen gaan door met het volgen van de band, ondanks het feit, dat hij verlegd is en er aan het uiteinde niet langer voedsel aanwezig is. Wanneer de bijen van een volk gedresseerd zijn om een zichtbaar spoor zoals een band of een reeks gekleurde kaarten, naar het schaalteje met suikerstroop te volgen, kan het zichtbare spoor zo in bochten worden gelegd, dat het voedselende dichter bij de kast komt te liggen en dan gaan de bijen nog wel een half uur door het spoor te volgen. Ze beginnen dan vanaf het schaalteje langs de kortst mogelijke weg naar huis te vliegen, geen acht slaande op het spoor, maar ze volgen dit nog op de heenweg. Binnen een uur hebben de meeste bijen echter geleerd regelrecht tussen het schaalteje en de kast, zowel op hun heen- als op hun thuisvluchten, te vliegen. Maar indien (zoals door de schr. is gevonden) 't schaalteje nu wordt weggehaald, beginnen vele bijen, als ze er naar zoeken, het spoor weer te volgen. Bijen vinden de weg niet altijd door zichtbare kentekenen. Ze maken gebruik van een aantal verschillende zintuiglijke indrukken, zoals Wolf heeft aangetoond. Bij een van zijn proefnemingen nam hij een bijenvolk en plaatste het op een groot veld, waarop geen opvallende kentekenen aanwezig waren. Hij oefende de bijen toen in het bezoeken van een schaalteje stroop of iets meer dan 160 yards (246m) afstand van hun kast. Laten we voor het gemak van de beschrijving van zijn experiment erbij vertellen, dat deze richting naar het noorden wees, vooruit van de voorkant van de kast, daar een nauwkeurige plaatsbepaling er helemaal niets toe doet. De bijen leerden zeer snel de tocht heen en terug tussen de kast en het schaalteje maken.

(Wordt vervolgd)

De jury in Kew-Gardens.

van de Engelsman. Nu kan ik u wel zeggen: in grote lijnen is onze keuringswijze gelijk aan die van de Britten. Zij doen het hier en daar met wat meer franje en kunnen dat ook doen, omdat de Britse imkers wat meer getraind zijn op tentoonstellingen. Zij hebben n.l. niet alleen de Nationale honingtentoonstelling, maar daarnaast vele streek-shows b.v. The Kent Beekeepers Show, The Surrey Show, The Sussex Show, The Essex Show etc.

Op de details van de keuring zullen mijn collega's mej. Mansveld en de heer Aarst dieper ingaan, ik volsta met enige algemene dingen.

De jury was

IN het oktobernummer hebt u kunnen lezen, dat er op de imkersdag plannen gesmeed werden om de befaamde nationale Engelse honingtentoonstelling en wat er aan voorafgaat — de keuring — te bezoeken. Gelukkig zijn er op zo'n imkersdag van onze vereniging heel wat kopstukken bijeen die de hoofden bij elkaar kunnen steken. Er was al heel wat heen en weer gestoken die morgen; maar uit dit gestedek werd iets goeds geboren — althans voor de juryleden.

De heer Barnes gaf ons het adres van de „Show Steward” de grote organisator de heer C.C. Tonsley in Londen. Zo kwam het dan dat op de stormachtige 16e september het rustige college van vier, voor driekwart in deplorabele toestand verkeerde op een der schepen van de Koninklijke Zeeuwse Stoomvaartmaatschappij. Omdat we met zeer vreedzame bedoelingen vertrokken waren, voeren we niet tot Chattam, maar stapten we reeds te Harwich aan land. De douaneformaliteiten werden met Duitse degelijkheid en in een — voor Nederlandse ambtenaren zelfs onbegrijpelijk — langzaam tempo afgehandeld. Na een min of meer vlotte treinreis van een paar uur kwamen we 's avonds rond 9 uur in Londen aan. Gelukkig was de beroemde mist niet aanwezig, we hebben deze grote bezienswaardigheid van de enorme stad, ook gedurende de overige dagen van ons verblijf, niet kunnen bekijken. Zonder enige terughoudendheid stortten we ons direct in de Londense onderwereld, waar we helemaal niet opvielen. Met dankbaarheid stelden we vast, dat er ook nog snel en accuraatwerkende diensten bestaan. Met het volste recht kan er gesproken worden van enige vermoeide, afgemartelde en gepijnigde ledematen en andere onderdelen, zodat van verdere activiteiten op die avond niets meer gekomen is.

De volgende morgen pleegden we in alle vroegte een aanval op het secretariaat van de B.B.A., eerst telefonisch en daarna in levende lijve — en dat wil wat zeggen als u de leden kent. — De heer Tonsley lag weliswaar onder kruisvuur, maar als echte flegmatieke Engelsman kwam hij een paar uur later nog glimlachend met ons op het beroemde Londense bijenplaatje boven zijn kantoor. Met trots vertelde onze zegsman, dat vele beroemde binnen- en buitenlandse bijenmannen op dit dak zijn geweest.

Wij waren natuurlijk ontzettend benieuwd naar de wijze waarop onze Engelse collega's de honing en de was keuren, want we hadden daarover allerlei bijzonderheden gehoord en gelezen. We luisterden zeer leergierig naar de uiteenzetting van de heer Tonsley en stelden zelf vele vragen. Maar hoe graag een mens ook iets wil leren, hij wil me dunkt toch niet alles klakkeloos aannemen wat een ander doet, zodat wij ook vaak onze zienswijze en opvattingen hebben gesteld tegenover die

Om de honing op kleur te beoordelen moet de keurmeester gebruik maken van bepaalde gekleurde standaardglasjes. Van de vloeibare honing zijn er drie kleurklassen n.l. lichte honing, donkere honing en honing die wat zijn kleur betreft daar tussen in staat. De keurmeester neemt, wanneer hij de licht gekleurde honing moet beoordelen zijn lichtste glaasje, vindt hij dat de kleur afwijkend is, dan sluit hij de betreffende inzending van verdere beoordeling uit.

Nadat de andere juryleden hun rapport in het groentje hebben geschreven, geef ik in en slot-artikel onze gezamenlijke conclusies. Daar op vooruitlopend kan ik de lezers nu al wel meedelen, dat wij niet van plan zijn een dergelijke wijze van beoordeling te gaan doen. Wel zullen we trachten het aantal inzendingen te vergroten en wat homogener te maken door enige kleurgroepen in te stellen.

Het proeven van de honing geschiedt al even consciëntieus als de kleurbeoordeling. Met een glazen lepeltje wordt wat honing uit de flacon (zij gebruiken geen bokalen) genomen, dit wordt op het 1ste lid van de zijkant van de duim gesmeerd en zo geproefd. Vooraf ruikt de keurmeester de honing, hij doet dit door het deksel los te schroeven, een klein beetje op te lichten en onmiddellijk met zijn neus de ontsnappende geur (of geuren, dat weet ik niet) in zijn neus op te vangen. Als dit alles gebeurd is, heeft men „the flavour

Een hoekje van de grote zaal.

and the aroma" vastgesteld. Mijn kennis van de Engelse taal was niet toereikend om het minutieuze verschil tussen aroma en aroma (wij vertalen flavour door aroma) te vatten. Eerlijk gezegd was het antwoord wat ik op mijn vraag daaromtrent kreeg ook niet van dien aard, dat ik verheugd uitriep „ja dat is 't"! Waarmee ik niet wil zeggen dat de jury het verschil niet zou kunnen vaststellen.

Ook werd ons de uitrusting, die een Engels jurylid behoort te hebben, getoond:

1. de genoemde kleurglaasjes; 2. een linnen handdoek; 3. een vierkante glazen plaat om te beoordelen of er van de secties de voorgeschreven oppervlakte raat te zien is; 4. een klein borrelglaasje om mede te keuren (ja dat woordje „klein" staat uitdrukkelijk in de voorschriften); 5. vergrootglas; 6. een no-

ken" klasse. De honing van deze klasse wordt verkocht ten bate van het fonds van de tentoonstelling. Dan is er nog de „bona fide" bepaling, hierin wordt gezegd, dat de tentoongestelde honing afkomstig dient te zijn van de bijen van de inzenders. Secties moeten worden aangevoerd in voorgeschreven verpakking. De was mag gepolijst (gepoetst) en ongepolijst worden ingezonden.

Mede- en honingwijn moeten ook in bepaalde — vooral heldere — flessen worden aangeboden, elke versie-

Slingerbare ramen. Let op de verpakking!

in Engeland

titieboekje en een potlood; 7. een zaklampje; 8. op zijn minst 6 glazen staafjes van 6" x 3-16" met ronde uiteinden. Een der einden moet stomp, iets lepelvormig verbreed zijn. Verder mag een areometer gebruikt worden, dit voor de keuring van de mede.

Wij namen afscheid van de vriendelijke en behulpzame heer Tonsley, na de afspraak gemaakt te hebben hem de volgende dag, in het gebouw waar de tentoonstelling gehouden zou worden, op een bepaalde tijd te ontmoeten.

Aangezien onze bijeenkomst met de heer Tonsley pas in de late namiddag van de volgende dag zou plaatsvinden besloten we in de voormiddag van die dag naar de beroemde Kew-gardens te gaan. De Kew-gardens zijn zeer grote tuinen — meer een park — in het plaatsje Kew, dicht bij Londen. Wij gingen natuurlijk met de ondergrondse, daar dit snel, veilig en goedkoop gaat. Er was die morgen al een ongeluk gebeurd! Wat ons in de beroemde tuinen het meest opviel was dat alle kassen — waaronder verschillende tropische met prachtige planten — gesloten waren voor de middag en een prachtige collectie van herfstasters waarop de bijen druk vlogen.

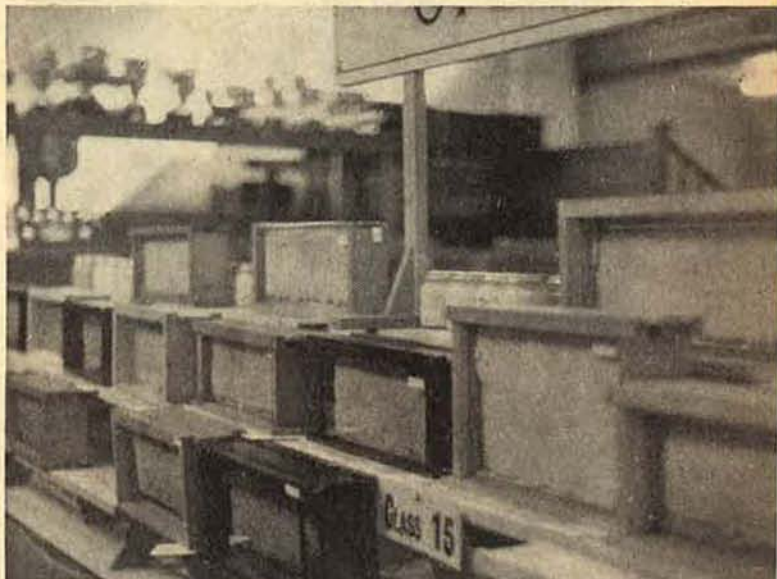
Caxton Hall is een groot, naar mijn smaak naargeestig gebouw, waarin allerlei gebeurtenissen plaatsvinden. We zagen en hoorden diverse soorten kerkdiensten. We lazen aankondigingen over zang- en muziekuitvoeringen en men vertelde ons dat er ook een trouwzaal is. Ook de nationale honingtentoonstelling werd er gehouden. Het is ons niet opgevallen, dat er een groots opgezette reclame voor gevoerd werd, wel hadden wij enige affiches met de aankondiging gelezen. En daar waren we dan opeens midden in het strijdgewoel.

Er waren nogal aardig wat inzendingen, waarvan u op enige foto's een gedeelte kunt zien. Tot onze geruststelling werd ons spoedig een boekwerkje van 15 pag. in de hand gedrukt, want anders was het moeilijk geweest een inzicht te krijgen in de opstelling en de verschillende klassen.

Uit dit boekwerk bleek, dat we voor de keuring van de 26e nationale honingtentoonstelling stonden.

Ik las er verder in de namen van de 10 juryleden. Later kwam ik er achter dat iedere keurmeester bovendien voorzien is van een helper.

Uit het reglement vertel ik u de volgende bijzonderheden: Een deelnemer betaalt inschrijfgeld (administratiekosten), op zijn minst is dit f 0.50. Verder hangt dit af van de klasse(n) waarin hij meedoet. Alleen leden van de Nationale honingtentoonstelling hoeven niet te betalen. Dit lidmaatschap kost ongeveer f 4,- per jaar. De leden hebben behalve de reeds genoemde vrijdom van registratiegeld nog enige andere voorrechten. De inzendingen worden geretourneerd als de retourvracht is betaald, behalve van de inzending in de „geschon-

ring is verboden. Het was wel even moeilijk de Engelsen duidelijk te maken waarom wij in Nederland geen mede of soortgelijke dranken mogen maken voor eigen gebruik. Overigens niet moeilijk om hardnekkig te zijn als je op de wet kunt beroepen. Vervalste produkten worden gediskwalificeerd. Wanneer een zending wordt gediskwalificeerd, kan dit gebeuren zonder opgaaf van redenen. Wat de prijzen aangaat; die zijn er heel wat. Praktisch alle in de vorm van bekertjes en wat kleine geldprijzen. In het programmaboekje worden ongeveer 50 bekertjes genoemd. De meeste zijn wisselbekertjes, andere moeten enige malen gewonnen worden.

Nu iets over de indeling van de tentoonstelling. Er zijn elf afdelingen; in elke afdeling zijn enige klassen ondergebracht. De klassen worden gewoon doorgenummerd b.v. afd. I omvat 2 klassen. De eerste klasse van afdeling II is klasse 3.

Afdeling I, Klasse I. Hierin mag iedereen inzenden waar ook ter wereld hij woont. De zending moet bestaan uit 24 flacons honing, dit mogen 1-2-3 of 4 soorten zijn. De eerste prijs is een beker en een zilveren medaille. De 2e en 3e prijs zijn bronzen medailles. De flacons hoeven in dit geval niet het voorgeschreven Britse model te zijn. Wel eist men alle 24 bokalen van dezelfde makelij.

Klasse 2. Staat alleen open voor het Keizerrijk en het Gemene Best.

Afdeling II. Staat alleen open voor Engeland. Slingerhoning.

Klasse 3. 2 flacons licht gekleurde honing.

Klasse 4. 2 flacons midden-keur.

Klasse 5. 2 flacons donker gekleurde honing.

Klasse 6. 2 flacons chunk-honey. Men heeft een stuk raathoning in flacon gedaan en deze bijgevuld met vloeibare honing. Wij kennen dit in Nederland praktisch niet.

Verder vindt u in deze afdeling klassen van gekristalliseerde honing. En een andere klasse waar de opmaak van de flacons mede wordt beoordeeld.

Klasse II. Hier mag de honing worden gedaan in alle mogelijke verpakking en in elke opstelling. Maar altijd geldt dat naast de verpakking de kwaliteit beoordeeld zal worden. Deze klasse is ingesteld om de originaliteit en de kunstzinnigheid bij het te koop aanbieden van honing te bevorderen. Eerlijkheidshalve moet ik zeggen dat het aantal inzendingen in deze klasse gering was.

Klasse 12 tot en met 14 zijn bestemd voor raathoning.

Klasse 15. Is een merkwaardige. Hiervoor zendt men een raam in dat geschikt is om geslingerd te worden. Deze ramen mogen voorzien worden van hele vellen kunstraat. Het is duidelijk, dat hier minder breuk optreedt dan bij onze ramen met raathoning. De foto geeft u enig idee van de zorg waarmee deze ramen verpakt zijn. De beoordeling er van is niet mis!

Klasse 16. Bijenwas — in stukjes van 1 Engels pond en ter dikte van een inch. Hier wordt met de duimstok gewerkt.

Klasse 17. De 2e wasklasse. Hier gaat het om stukjes van $4\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inch. Deze waskoekjes moeten in een showdoosje worden aangeboden. Men kan hier verschillend over denken. Persoonlijk ben ik niet voor dit knutselwerk. In Engeland heeft dit misschien meer praktische waarde om dat men, naar men mij verzekerde, dergelijke „kleine wasblokjes” op „vrij grote schaal” verkoopt voor het maken van boenwas e.d.

Klasse 18 tot en met 20. Zijn bestemd voor de mede; hierover zal mej. Mansveld uitvoeriger schrijven.

Klasse 21 tot en met 24. Samengestelde klasse en klasse diversen. Een samengestelde klasse is b.v. 9 flacons honing waarvan b.v. 3 licht gekleurde, 3 donkergekleurde en 3 gekristalliseerde.

Klasse 23 a) Iets interessants, zie foto 4.

Klasse 23 b) Iets leerzaams, o.a. een postzegelverzameling van zegels waar iets over bijenteelt op staat en ronde secties, waarover ik u later meer hoop te vertellen.

Een inzending die zeer veel belangstelling had.

Klasse 25 tot en met 35 omvatten de „geschenk”-inzendingen, waarover u al wat hebt kunnen lezen. Gewoonlijk is vereist een inzending van 2 flacons lindehoning, heihoning etc. of 1 sectie.

Klasse 35. De laatste van de „geschenkklasse” gaat over een cake waarvan het recept en de afmetingen zijn voorgeschreven.

Afdeling III. Klasse voor school-bijenstanden.

Klasse S 1 Er zijn in Engeland nogal wat scholen die over een bijenstand beschikken. Zij kunnen meedoen aan de tentoonstelling door inzending van 2 flacons vloeibare of gekristalliseerde honing. De inzending moet vergezeld gaan van een lijst met de handtekeningen van de deelnemende leerlingen. De 1e prijs is een schild waarop telkens een erg mooi blinkend plaatje komt met de namen van de bekroonde schoolstand. Bovendien ontvangt de school imkersartikelen tot een waarde van plm. f 60,- voor de bijenstand van de school. De 2e en 3e prijs bedragen resp. plm. f 36,- en f 24,- waarvoor ook imkersartikelen geleverd worden door de firma Taylor, die het schild schonk.

Afdeling IV. Omvat weer 10 klassen 36 tot en met 46 die bestemd zijn voor de leden van de Nationale Honingtentoonstelling. De klassen zijn ongeveer als eerder beschreven. De overige 7 afdelingen met nog een totaal van 70 klassen zijn voor ons niet van erg veel belang. Het betreft hier n.l. inzendingen van de diverse imkersverenigingen of imkersgroeperingen uit verschillende streken, zoals ik al eerder opmerkte.

Een enkele opmerking wil ik er nog over maken. De meeste verenigingen hebben een zgn. beginnersklasse waar ieder lid, dat nog nooit op de nationale honingtentoonstelling een prijs won, kan inzenden. Meestal gaat het dan om 1 of 2 flacons vloeibare honing.

In de artikelen van mej. Mansveld en de heer Van Aarst zult u een massa bijzonderheden over de keuring te lezen krijgen. U zult vast kunnen stellen dat sommige dingen anders gebeuren, anders moeten gebeuren dan bij ons. Natuurlijk hebben wij een en ander geleerd en wat voor verbetering of verandering vatbaar is, zullen wij zeker niet nalaten om onze eigen tentoonstelling beter en groter te maken.

Mag ik dan nog even een stukje uit ons rapport aanhalen — U vindt op pag. 165 van het oktobernummer: „Mogelijk zouden wij nog eens kunnen komen tot wat wij zo gaarne zouden zien n.l. dat onze tentoonstelling een nationaal evenement voor het Nederlandse publiek werd.”

Helaas waren wij op de eigenlijke tentoonstellingsdagen reeds vertrokken, maar bij de opening in de namiddag waren nogal wat belangstellenden. De entreprijs was ongeveer f 1.25,- kinderen onder de leeftijd van 16 jaar f 0.50,-.

Over de toekenning van de prijzen kan ik kort zijn. Elk jurylid levert zijn rapporten in bij het secretariaat. De prijzen worden bekend gemaakt, zoals dat bij ons gebeurt, maar het rapport van de jury is geheim.

Men komt er dus nooit achter waarom men maar een 2e of 3e prijs of zelfs helemaal geen prijs heeft. Mogelijk is dit voor de inzenders niet meer zo belangrijk, omdat zij meer tentoonstellingservaring hebben dan bij ons.

Over de terugreis kan ik kort zijn. Onze ijverige secretaris was wegens werkzaamheden al een dag eerder vertrokken, zodat de 3 juryleden op eigen benen moesten of mochten staan. De zee was gelukkig kalmer dan toen we gingen, de juryleden dus beter bij de tijd.

H. van Gool.

Boekbespreking

Bijensteken en hoe ze te voorkomen (Bee stings and how to avoid them), door H. M. Pearson. Uitg. British Bee Publications Ltd., Londen.

Dit is een alleraardigst en nuttig boek, dat zich uitsluitend bezighoudt met het wapen der bijen en het letsel, dat ze veroorzaken.

Hoe vaak immers worden mensen van het houden van bijen of het komen kijken naar het openen van een kast afgeschrikt door die geduchte angel, de soms pijnlijke steek en de daaropvolgende gloeiende bulten.

De heer Pearson vertelt hier op een boeiende wijze over de inrichting van dit afweergeschut en het mechanisme om dit in werking te stellen. Men raakt in verrukking over de ingenieuze samenstelling van dit instrumentje, dat de werkbijen tot echt weerbare wezentjes stempelt. Ook het verschil tussen de angel van de moer en die van de werksters wordt toegelicht. Behalve dat de koninklijke angel krom is en veel vaster zit, wordt de gifblaas bij het ouder worden van de moer stijver en het gif wordt steeds minder dodelijk. Daardoor heeft bij een gevecht tussen twee koninginnen de jongste moer meer kans op overwinnen, hetgeen voor de welstand van een volk een voordeel is. Jonge werkbijen daarentegen produceren minder gif dan oudere. Het neemt van de geboorte af toe tot de 14e dag. Daarna blijft het constant en het wordt geregeld aangevuld. Dit laatste neemt weer af bij het ouder worden.

Vele geleerden hebben het gif chemisch onderzocht. Het bestaat uit 9 verschillende stoffen, maar de hoeveelheid van elke stof varieert met het bijenras en met het jaargetijde.

Het is verwonderlijk, wat een uitwerking een steek kan hebben. Het ingespoten druppeltje gif weegt niet meer dan 0,2—0,3 mg. In verhouding tot de massa van een menselijke lichaam dus wel heel gering en het bewijst zijn kracht in de soms formidabele uitwerking.

Door veel gestoken te worden, wordt het bloed in staat gesteld een anti-stof op te wekken. Dit noemen wij immuniteit.

De uitwerking van een steek is zeer verschillend en hangt voor een deel af van de gezondheidstoestand van het slachtoffer, de sterkte van het gif en of men vlak voor de steek zwaar gegeten of gedronken heeft. Voor hen, die zwak zijn, overgevoelig of allergisch voor bijengif, hebben steken een verkeerde uitwerking. Zelden komt het echter voor, dat een enkele steek fatale gevolgen heeft, hoewel het wel eens is voorgekomen bij allergisch aangelegde mensen.

Er zijn mensen, die altijd gestoken worden. Schr. wijt dit aan de lichaamsgeur. Ook een bezoek aan de kapper kan meer steken ten gevolge hebben door het gebruikte parfum. Zenuwachtige bewegingen sporen de bijen ook vaak aan tot prikken.

Schr. gaat dan dieper in op de persoonlijke immuniteit, die altijd de beste bescherming biedt. Kan men deze niet verkrijgen door het zich laten steken door bijen, dan kan men het worden door zich injecties te laten toedienen door de dokter. Immuniteit is niet blijvend, zij wordt moeilijk gewonnen en gemakkelijk verloren.

Tallose remedies zijn er in de loop der eeuwen opgegeven om een bijensteek minder pijnlijk te maken, zoals het op de plek smeren van sap van huislook, wijnruit, maluwe, klimop, goudsbloemen of stokrozen, azijn, azijn + zout, ammonia of uiensap. Deze dingen werken echter alleen door zelfsuggestie. Als men een prik heeft gekregen, is er weinig meer aan te doen, daar de angel te diep in de huid is doorgedrongen en het gif al in de bloedbaan is terechtgekomen. De pijn en de jeuk worden door de histamine (een eiwitprodukt) veroorzaakt en men kan een anti-histamine kuur volgen door het innemen van tabletten of het slikken van een drankje. De dokter moet dit echter voorschrijven. Men kan ook voor plaatselijke verzachting een pot met anti-histamine zalf bij de hand houden. Mocht het slachtoffer ernstiger aan toe zijn, flauwvallen en andere verschijnselen krijgen, dan kan hem whisky, brandewijn of sterke koffie worden gegeven. De dokter zal in zo'n

geval adrenaline toedienen. Het beste is echter immuun te worden.

Hoe men bijensteken moet ontgaan? Om deze vraag te beantwoorden, geven we onderstaande stelregels, die het hoofdstuk voorafgaan:

1. Houdt alleen rustige bijen, die makkelijk te hanteren zijn.
2. Vermijdt koud, nat, onweerachtig en winderig weer, speciaal voor het openen van een kast.
3. Weest ervan overtuigd, dat er voldoende voedsel aanwezig is voor de bijen om op te zuigen bij het openen van een kast.
4. Vermijdt het oververhit zijn en zorgt geen onaangename lichaamsgeuren te hebben.
5. Gebruikt de minste persoonlijke bescherming om zich te vrijwaren van hinder, zonder belemmerd te worden bij het werk.
6. Behandelt de raten met bijen met vaste doch rustige bewegingen, vermijdt doellose of plotselinge bewegingen.
7. Pakt de bijen met begrip en zelfvertrouwen aan. Houdt de kast niet langer open dan nodig is. Bepaalt van tevoren, wat er moet worden gedaan, dan komt er geen vertraging, maar gaat voort met het goede werk.

H. C. M.

BIJENSTEKEN EN ADRENALINE

Bee Stings and adrenalin, lezing door Dr. T. P. Lalonde; Uitg. De Central Association of Bee-keepers. Ilford, Essex.

In aansluiting op onze bespreking van „Bee Stings” door H. M. Pearson, gaan we nog even in op een overdrukje van een lezing van Dr. Lalonde. Er blijken toch meer mensen te zijn, die een bijensteek moeilijk kunnen verdragen. Het beste middel tegen het gevoel van onbehagen, hartzwakte enz. is adrenaline. Dit moet echter door de arts worden ingespoten. In Engeland heeft men nu ten gerieve van bijenhouders, die zelf allergisch zijn of bezoekers op hun stand krijgen, van wie men niet weet, hoe deze op een prik zullen reageren, een ampulle gemaakt, die hij in voorraad kan houden en zelf toedienen. Het bestaat uit een glazen buisje, dat de eigenlijke injectienaald omsluit. Boven de naald bevindt zich een kleine ruimte, waar het geneesmiddel in zit en daarboven is een kleine ruimte, gevuld met een gas. Na het hulsje te hebben gebroken, prikt men de naald in de huid; door een lichte druk van de vinger op de bovenste ruimte, perst het gas de adrenaline in het lichaam. Eerste hulp is hiermede geboden. De dokter moet dan verder controleren of meer toedienen. Het eerste gevaar is na deze ingreep geweken.

Het lijkt ons een zeer handige voorzorgsmaatregel, maar het is altijd de vraag of zo'n toediening van een geneesmiddel in Nederland is toegestaan.

Deze ampullen heten „Ampin”. De kosten zijn niet groot. Een doosje van drie stuks kost ongeveer f 2,60; van 5 stuks f 4,30.

H. C. M.

TUINBOUWGIDS 1958

De nieuwe Tuinbouwgids ligt voor me, een kloek werk van 750 bladzijden met enige honderden tekeningen en een aantal gekleurde platen.

Wie eenmaal kennis genomen heeft van dit werk, kan het niet meer missen. Wilt u het adres van een veiling, een tuinbouwschool, een onderzoeker, een organisatie, een vereniging of ieder ander adres op het gebied van van de tuinbouw? Het laatste adres staat er in. Wettelijke bepalingen, boeken, films, weerkunde, statistiek, economie, techniek, grond, bemesting, waterbeheersing, ziektebestrijding, groenteteelt, fruit, bloembollen, vaste planten, bomen, bloemen, zaden, huis en tuin, voeding, dat zijn ongeveer de hoofdrubrieken. Door middel van een drietal registers wordt het zoeken uiterst gemakkelijk gemaakt.

De prijs bedraagt f 7.— per stuk. Bestellingen kunnen worden opgegeven bij de Staatsuitgeverij, Fluwelen Burgwal 18 te Den Haag of bij de boekhandel. Wees er echter vlug bij want de oplage is slechts 15.000 exemplaren en die zullen wel spoedig uitverkocht zijn.

Ik had het over theorieën, die soms falen. Mag ik hier op enige daarvan wijzen, vooral om beginners moeilijkheden te besparen?

Als algemene lijn moeten we natuurlijk vasthouden aan de bekende tijden voor de ontwikkeling van ei tot bij, van ei tot koningin, van pasgeboren bij tot haalbij enz., maar we moeten ons altijd realiseren dat de natuur zich daar niet steeds precies aan houdt.

Het is ook niet zo, dat de bromzwerm altijd precies afkomt op de dag waarop de eerste moerdop verzegeld wordt en dat de eerste jonge zwerm precies op de tiende dag daarna afkomt. En als we dertien dagen na het maken van een kunstzwerm doppen, gaan breken, komt het een enkele keer voor, dat er nog géén koningin is uitgelopen.

Dat men in boeken, op cursussen en in gesprekken met beginners de algemene regels noemt is goed, maar het is noodzakelijk dat er daarbij steeds op gewezen wordt, dat daar wel eens enige speling in kan zitten. Gebeurt dat niet, dan geeft dat vaak brokken.

Ook maar niet al te vast aannemen (vooral als je je bijen ver van huis hebt), dat een klein volk later zwermrijp is dan een groot volk. Ook al hebben ze voldoende ruimte, dan gebeurt het in de praktijk toch wel, dat ze tegelijk met de grotere volken zwermrijp zijn. Het kleine volk zal dan wel een zwermduivel zijn? Och, wees voorzichtig en oordeel niet te snel.

Als u straks volken op het koolzaad hebt staan en u hebt ze ruimte in overvloed gegeven, reken er dan niet te vast op dat ze niet zwermrustig zullen worden. Enige dagen met afwisselend goede en slechte dracht en uw volken zijn „broederig”. Als je moeder (voor alle zekerheid) geknipt is, raak je je zwerm niet kwijt, maar de bevruchte, eierleggende moeder wel. Die kun je dan niet meer in je kunstzwerm gebruiken en je „plan” is in de war.

Wanneer je precies je kunstzwerm moet maken met het oog op de tijd, die je als imker beschikbaar hebt en met het oog op de thuisreis van de voorjaarsdracht, zal mijn collega-rubriekschrijver van „Van Maand tot Maand” te zijner tijd wel vertellen. Maar komt het niet vaak voor dat de bijen de imker dat tijdstip voorschrijven en niet omgekeerd? De theorie, die door de jaren heen vrijwel altijd opging, n.l. dat een jonge moeder hetzelfde jaar niet meer zwermrustig wordt, bleek in de afgelopen zomer en in 1948 ook al weer de nodige uitzonderingen mee te brengen.

In de afgelopen zomer vond ik in een volk, 23 dagen nadat de jonge koningin „zaadvast” (d.i. aan de leg) was, moerdoppen „met sap”. Al mijn kennis en alle toegepaste kunstgrepen faalden om de zwermrust te beteugelen. Dit volk had bijen met drie zachtgele ringen, waarschijnlijk een kruising met een vreemd ras dus. Het buurvolk was donker, van zuiver(?) Nederlands ras. Het dacht niet aan zwermen doch haalde al maar door honing. De ruimte was gelijk. Ik heb de geringde koningin opgeruimd en een raam met eitjes van het donkere ras ingehangen. Het is de vraag of ik daardoor in één jaar tijds de geeltjes al heb weggefokt.

Met het oog op de ruimte moet ik nu afbreken.

De Bijenman denkt zich de volgende keer op glad ijs te begeven door ook eens over honingprijzen, prijsbederf en aanverwante zaken te gaan schrijven. Ik zal proberen bij Defensie een afgekeurde stalen helm te kopen, want dit is het onderwerp van „de kop van jut”.

Ontvang alsnog de beste wensen voor u, de uwen en uw bijen voor dit jaar van

DE BIJENMAN.

Voor VergeVorderden

2. DE KONINGIN

De imker noemt dus een volk ten onrechte een volk. Consequent als hij is, noemt hij de koningin ten onrechte koningin.

Een enkele imker noemt haar eierlegmachine. Lach dan niet, want hij meent dat hij iets zeer belangrijks zegt. Oude imkers noemen haar soms koning. Daar lachen de jonge imkers dan om. Als deze jonge imkers echter opgetogen roepen: daar is hij, kunt u er zeker van zijn, dat zij de koningin bedoelen.

Omdat de koningin jarenlang zowel het mannelijk als het vrouwelijk element in zich draagt, is het te verwachten dat een imker nog wel eens op het denkbeeld komt haar „ouder” te noemen. Dan breekt er een nieuw tijdperk in de bijenteelt aan.

Het liefdesavontuur van alle andere dieren noemt de imker „paring”, om onnaspeurlijke redenen spreekt hij bij de koningin hardnekkig van „bevruchting”.

Op de raat is de koningin dikwijls omgeven door een aantal werkbijen. Om consequent te blijven, noemt de imker deze werkbijen de hofstoet.

De hofstoet steekt voortdurend de tong tegen de koningin uit. De imker ziet daar geen majestetschennis in. De koningin trouwens ook niet.

Men zegt dat de hofdames de koningin met de tong voeren. Men vraagt zich af waarom ze eigenlijk zoveel poten hebben.

De koningin legt 1000 à 1500 eitjes per dag. De imker vertelt aan leken graag dat het er 5000 zijn. De verbazing van zijn toehoorders wordt dan wel groter, het aantal eitjes dat de koningin in werkelijkheid legt echter niet.

De koningin legt onbevruchte eitjes bijna steeds in darrecellen. De imkers vragen zich nog steeds af hoe de koningin weet wat een darrecel is. Zij weten het nog niet. Hoofdzak is echter dat de koningin het wel weet.

De imker kan de bijen dwingen uit een eitje in een werkstercel een koningin te kweken. Als de omstandigheden er toe leiden, kunnen de bijen dat zonder de hulp van de imker ook wel. De imker kan het zonder de hulp van de bijen echter niet.

De aanblik van de koningin roept bij de imker een poëtische gemoedsgesteldheid op. De majesteit straalt van haar aangezicht, zegt hij. Als u dat dus ziet, behoeft u er niet meer aan te twijfelen dat u een koningin voor u hebt. Er zijn echter ook nog enige andere kenmerken, waaraan u haar kunt herkennen.

De imker noemt de koningin een volledig ontwikkeld wijfje. De werkbijen noemt hij onvolledig ontwikkelde wijfjes. Omdat een koningin met de werkbijen samen de moederlijke functies in een volk vervult, is deze zienswijze meer kenmerkend voor de kortzichtigheid van de imker dan voor het ware wezen van koningin en werkbij.

NAR de DAR

KONINGINNETEELT IN EEN MOERLOOS EN TOCH MOERRECHT VOLK

Ook deze zomer heb ik mij aan de koninginneteelt gewaagd en daarbij was het mij hinderlijk opgevallen, dat op de eitjes van mijn keuzevolk door het pleegvolk zulke miezerige kleine koninginncellen werden uitgetrokken en dat nog wel, nadat ik als teeltvolk had uitgekozen een zwermgraag volk, dat van zich zelf juist schitterende cellen had opgebouwd, welke ik weer had vernietigd. Ook bij enkele andere volken, waar ik de separatormethode had toegepast, had ik deze onaangename ervaring. De mooiste volken en zelfs zwermrijpe volken bouwden, eenmaal moerloos gemaakt, ellendige kleine moercellen.

Het antwoord hierop vind ik in „Der Imkerfreund”; in het meinumner van dit jaar trof ik een artikel aan met het merkwaardige opschrift: Koninginne teelt in een moerloos en toch moerrecht volk!” De schrijver er van was J. Karl, groot-imker te Riederau-Ammersee. Onder

meer lezenswaardigs trof mij dat deze groot-imker, die zich op de koninginneteelt heeft toegelegd, het pleegvolk natuurlijk eerst moerloos maakt, maar als na 24 uur genoeg doppen zijn aangeslagen, de koningin in een kooitje wederom terug zet en wel aan de hoek van het teeltraam. Hoe hij dit precies doet, is mij niet geheel duidelijk, maar in ieder geval in de buurt komt het kooitje met de koningin te staan. Zijn de koninginncellen alle verzegeld dan wordt de oude koningin in haar kooitje weer weg genomen. De heer Karl doet dit nu reeds zo'n 20 jaren met 100% resultaat en komt dan ook nog tot de volgende stelling: terwijl de werkelijk moerlose volken dwergen van koninginncellen plegen te bouwen, zijn de cellen van moerrechte pleegvolken nog eens zo lang.

Ik had hiervan nog nooit gehoord of gelezen. Wel had ik gelezen, dat sommige imkers koninginncellen laten uitbouwen boven een koninginnerooster in de honingkamer, maar de reden stond er niet bij, of er werd als reden opgegeven, dat de broedaanzetting voorlopig gewoon doorging. Die koninginneteelt in de honingkamer wordt in het artikel van Karl ook terloops gemeld, maar hij vindt die methode, tenminste voor een beroepsimker, te riskant; komt er opeens goede dracht, dan worden de cellen weer afgeknagd. Voor mensen, die met een separator werken, zou dit een aanwijzing kunnen zijn de separator voorlopig, d.w.z. voordat de cellen gesloten zijn, open te laten en eerst later de plankjes aan te brengen; dit laatste toch wel om het benedenvolk niet te laten zwermen.

In ieder geval, hiermee zou men kunnen experimenteren, maar de heer Karl heeft zijn methode nu al 20 jaar met succes in praktijk gebracht, dus met diens ervaring kunnen wij ons voordeel doen.

DOETINCHEM

MR. F. B. BLAISSE

Hoofdbestuur

Voorzitter: Mr. L. R. J. ridder VAN RAPPARD, Arkelsedijk 60, Gorinchem, Telefoon (0 1830) - 2825
Secr.-Penn.-Redacteur: R. P. GROENVELD, Bijenhuis Wageningen, Telefoon (0 8370) - 2863
Directeur Bijenhuis: H. SEUNNINGA, Bijenhuis, Wageningen, Telefoon (0 8370) - 2863
Friesland: J. J. MULDER, Vaart N.Z. 18, Appelscha, Telefoon (0 5662) - 596
Groningen: A. S. PLANTING, Camphuislaan 7, Paterswolde, Telefoon (0 5907) - 361
Drente: J. TIMMERMANS, Broeklaan 46, Assen, Telefoon (0 5920) - 3412
Overijssel-Oost: H. J. LOHUIS, Almeloeweg D 62, Albergen, Telefoon (0 5494) - 221
Overijssel-West: J. FRENS, Stationsweg 15, Ommen
Veluwe: H. G. MAAGENDANS, Passavantlaan 14, Arnhem, Telefoon (0 8300) - 26780
Graafschap en Lijmers: G. J. A. MEIJER, Babberich, Telefoon (0 8364) - 252
Betuwe: B. TH. KINKELAAR, Thijmstraat 31, Nijmegen, Telefoon (0 8800) - 22625
Utrecht: C. PATER Jzn., Achterdijk 26, Bunnik, Telefoon (0 3405) - 305
Noordholland: A. H. v. d. BERG, Herenweg 79, Egmond Binnen, Telefoon (0 2206) - 402
Zuidholland: A. VINK, Mezenlaan 57, Den Haag, Telefoon (0 1700) - 392761
Zeeland: PRUD. DE BRUINE, A 133, Zuiddorpe
Noordbrabant: J. A. v. d. ZWAARD, Burgemeester Passtoorsstraat 38, Breda, Telefoon (0 1600) - 5253
Limburg: G. H. VOGELY, Zandweg 101, Heerlen
Adviserende leden: de Rijksbijenteeltconsulentent.
Accountant: W. H. v. Mourik, 1e St. Janshof 11, Rotterdam, Tel. (0 1800) - 123977.
Ereleden: R. ter Brugge, Heiloo; Joh. A. Joustra, Amersfoort; A. van Rooijen, Ede; Tj. Stienstra, Leeuwarden

Gironummers:

Afd. Vereniging (maandschrift, contributie, advertenties enz.): 846801.
 Afd. Handel en Suiker: 823276.

Dagelijks Bestuur:

Mr. L. R. J. ridder van Rappard, voorzitter
 A. Vink, vice-voorzitter
 G. J. A. Meijer.

RIJKSBIJENTEELT-CONSULENTEN:

Ten Noorden van de grote rivieren: dr. ir. A. Minderhoud, Ericaplein 1, Wageningen, tel. 2875 (08370); bureau: Hesselink van Suchtelenweg 4, Wageningen, tel. 2400.
 Leraar in algemene dienst: J. van Aarst, Vossenlaan 23, Bennekom. Ten

zuiden van de grote rivieren: ir. J. Mommers, Bredaseweg 304, Tilburg. Tel. 22425 (04250).

Leraar in algemene dienst: J. Evers Emmastraat 2, Aalst bij Eindhoven.
 Assistenten: A. Th. v. Leuken, Oranjelaan 18, Beek en Donk.
 J. M. A. v. Os, Meerssenerweg 113a, Maastricht, A. J. v. Willegen, Heer-nisseweg 167, Goes.

BESTUUR BEDRIJFSRAAD:

Mr. L. R. J. ridder van Rappard, voorzitter;
 A. Vink, vice-voorzitter;
 G. J. A. Meijer;
 H. G. Maagendans.
 Plaatsvervangers:
 2 vacatures.

Proefbijenstand Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek.

Taak: wetenschappelijk en praktisch onderzoek op het gebied der bijenteelt.

Directeur: Ir. J. Mommers, Bredaseweg 304, Tilburg. Tel. 04250-25888.

Instituut voor Bijenteeltonderzoek (IBO) te Wageningen.

Taak: wetenschappelijk en praktisch onderzoek op het gebied der bijenteelt.

Adres: Hesselink van Suchtelenweg 4, Wageningen, tel. 2400 (08370).
 Directeur: Dr. Ir. A. Minderhoud.
 Wetenschappelijk medewerker: Drs. B. Z. Salomé.

COMMISSIE AFD. HANDEL

A. H. v.d. Berg.
B. Th. Kinkelaar.
J. Timmermans.

COMMISSIE KONINGINNETEELT

H. J. Lohuis
W. Bakker, Schoolkade 151, Musselkanaal
J. de Ruiter, Plataanweg 13, Assen
A. H. van den Berg
Adviseurs: de rijksbijenteeltconsulenten.

Het **koninginneteeltstation** van de vereniging is gevestigd op het eiland Schiermonnikoog.

Beheerder is dhr. H. Kruyer, Middestreek 60, Schiermonnikoog.

BESPUITINGSCOMMISSIE

A. S. Planting
Tj. Stienstra, Pinkstraat 18, Leeuwarden.
H. G. Maagendans
Dr. A. F. H. Besemer, Hartenseweg 12, Bennekom. Tel 252 (08379).
Adviseurs: de rijksbijenteeltconsulenten.

Bespuitingsschade moet onmiddellijk telefonisch aan de betreffende rijksbijenteeltconsulent worden gemeld. Daarna dient men direct een monster van een paar duizend bijen, verpakt in een stevige doos, aan de consulent te zenden. Afzender vermelden, geen brief insluiten.

Verzend tegelijk met het monster bijeen een brief aan de consulent met vermelding van alle gegevens, die van belang kunnen zijn. Deze commissie werkt ook aan de **wettelijke regeling** van het spuiten.

BIBLIOTHEEKCOMMISSIE

Prud. de Bruine
J. A. van der Zwaard
Adviseurs: de rijksbijenteeltconsulenten.

Bibliotheek

Adres: Bijenbibliotheek, Bibliotheek Landbouwhogeschool, Generaal Foulkersweg 1, Wageningen.

Catalogus verkrijgbaar aan dat adres Prijs 40 cent, per postwissel te voldoen, niet per giro en geen postzegels.

Boeken kunnen worden aangevraagd aan hetzelfde adres. De toezending geschiedt franco, terugzending moet ook franco geschieden. Terugzending binnen drie weken. Tegen het einde van die termijn kan men zo nodig verlenging aanvragen.

JURIDISCHE COMMISSIE

Mr. L. R. J. ridder van Rappard
H. G. Maagendans
Adviseurs: de rijksbijenteeltconsulenten.

Deze commissie behandelt alle juridische problemen en zij werkt aan het **bijenrecht** in het nieuwe burgerlijke wetboek.

COMMISSIE VAN REDACTIE

A. Vink
A. S. Planting
B. A. van der Sande, Javaplein 10, Nijmegen. Tel. 22878. (08800).

Adviseurs: de rijksbijenteeltconsulenten.

Redacteur: R. P. Groenveld.

Maandschrift

Het maandschrift wordt gratis aan alle leden toegezonden.

Vragen worden gratis beantwoord in het Maandschrift. Enige dagen na ontvangst van de vraag ontvangt de vraagsteller schriftelijk antwoord. **Speurbijtjes** van leden worden tegen verlaagd tarief opgenomen.

COMMISSIE EXAMEN PRAKTISCH IMKER

A. S. Planting
A. H. van den Berg
A. T. van den Brink, Hartenseweg 29, Renkum. Tel. 228 (08373).
H. van Gool, Arendlaan 24, Tilburg.
J. H. Ruger, Wageningestraat, Zetten.

Het examen staat onder toezicht van de rijksbijenteeltconsulenten. Het examen wordt gewoonlijk afgenomen in juni te Wageningen.

Bevoegdheid:

Het diploma geeft de bevoegdheid tot het leiden van cursussen voor beginners.

Examengeld: f 10,--. Voor het diploma worden geen extra kosten in rekening gebracht. Betaling van het examengeld uiterlijk 1 april op postrekening 846801.

JURY

HONINGTENTOONSTELLING

Mej. H. G. Mansveld, van Calcarlaan 14, Wassenaar. Tel 9331. (01751)
J. van Aarst, Vossenlaan 23, Bennekom.

H. van Gool, Arendlaan 24, Tilburg. Tel 04250-30202.

De tentoonstelling wordt gehouden tegelijk met de jaarlijkse Imkersdag.

AFDELINGEN

De vereniging heeft ruim 300 afdelingen in het gehele land. De contributie wordt door de afdelingen vastgesteld, en betaald aan de afdelingspenningmeester. De afdelingen betalen aan het Hoofdbestuur een quotum van f 4,50 per lid, f 2,25 per jeugdlid en f 2,50 per gezinslid.

VERSPREIDE LEDEN

Verspreide leden betalen een contributie van f 5,50 (buitenland f 6,--).

JEUGDLEDEN

Jeugdleiden kunnen zijn zij, die op 1 januari van het betreffende jaar nog geen 18 jaar zijn. Ze betalen de halve contributie aan hun afdeling. Zij mogen voor hoogstens 2 volken suiker betrekken. Zij hebben geen stemrecht, ze delen wel in de collectieve verzekering en ontvangen wel het Maandschrift.

GEZINSLEDEN

Gezinsleden kunnen zijn het tweede en volgende lid van hetzelfde gezin. Zij hebben dezelfde rechten en plichten als gewone leden, doch ontvangen géén maandschrift. Zij betalen

aan de afdeling f 2,-- minder contributie dan gewone leden.

AFDELING HANDEL

Het Bijenhuis te Wageningen is de handelsinstelling der vereniging. Het is opgericht om de imkers tegen de laagst mogelijke prijs de beste imkersgereedschappen te leveren. Het koopt honing, ruwe raat en zuivere bijenwas van de leden. Een prijslijst wordt op aanvraag gratis toegezonden.

VERZEKERING

De gegevens omtrent de collectieve verzekering worden afgedrukt in het maandschrift.

AALSTER METHODE

Een handleiding voor deze methode met 96 foto's is bij het Bijenhuis verkrijgbaar à f 1,50.

HONING, SOORTEN, EIGENSCHAPPEN RECEPTEN.

Dit boekje is bij het Bijenhuis verkrijgbaar à 15 cent.

WERKTEKENING ZESRAAM-KASTJE

Deze is afgedrukt op pag. 82 e.v. van het Maandschrift van mei 1956.

WERKTEKENING SPAARKAST

Deze is verkrijgbaar bij de rijksbijenteeltconsulent Ir. J. Mommers, Bredaseweg 304 te Tilburg. Men dient de kosten ad 50 cent over te schrijven op postrekening 423459. Geen postzegels zenden.

WERKTEKENING GENORMALISEERDE SIMPLEXKAST

Deze is opgenomen in het desbetreffende normaalblad, verkrijgbaar bij het Bijenhuis à f 3,50.

WERKTEKENING BEVRUCHTINGSKASTJE

Deze is afgedrukt op pag. 197 van het maandschrift van december 1952.

DRACHTPLANTEN

Een lijst wordt gratis verstrekt door het Bijenhuis.

CURSUSSEN

Gegeven worden:
cursussen voor beginners
cursussen voor gevorderden
speciale cursussen

Afdelingen dienen subsidie voor een cursus aan te vragen bij het Bijenhuis vóór 1 september. De afdeling zorgt voor een verlicht en verwarmd lokaal voor de theoretische lessen en voor volken voor de praktische lessen.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door het Bijenhuis.

WINTERLEZINGEN

Subsidie voor te houden winterlezingen kan worden aangevraagd aan Bijenhuis, Wageningen. Een lijst van leerkrachten wordt aan de afdelingen verstrekt.

REGLEMENT STALWEDSTRIJD

Dit reglement is te vinden in het Maandschrift van oktober 1953 blz. 159.

Officiële mede- delingen

VERSLAG HOOFDBESTUUR 13 DECEMBER 1957

In zijn openingswoord wenst de voorzitter de herbenoemde hoofdbestuursleden geluk. Tegen de herbenoeming van de heer Van der Zwaard als hoofdbestuurder voor de groep Noordbrabant zijn geen bezwaren binnengekomen.

De voorzitter herdenkt het medio november overleden oud-hoofdbestuurslid de heer A. te Winkel.

Het door de afdeling Zevenaar ingediende voorstel voor de algemene vergadering 1958 wordt uitvoerig besproken; het voorstel met het prae-advies van het hoofdbestuur worden hieronder afgedrukt.

De juridische commissie heeft het hoofdbestuur de thans gereedgekomen concept-statuten voorgelegd. Ze worden uitvoerig besproken; naar de mening van de overgrote meerderheid voldoen de bestaande statuten echter nog goed, hoewel een zekere aanpassing op de duur niet achterwege kan blijven. Mede ook gelet op de kosten, welke statutenwijziging meebrengt, wordt besloten de algemene vergadering voor te stellen de statuten voorlopig ongewijzigd te laten, doch het huishoudelijk reglement zoveel mogelijk aan de huidige toestand aan te passen.

De collectieve verzekering wordt tegen verlaagde premie gecontinueerd; in de voorwaarden zijn enige wijzigingen aangebracht, die in het Maandschrift bekend zullen worden gemaakt. Ze betreffen in hoofdzaak de mogelijkheid om de totaal geleden schade bij brand, diefstal en vervoer in voorkomende gevallen iets hoger te kunnen stellen.

De imkersdag 1958 zal op 6 september 1958 in Zuid Limburg worden gehouden.

Voor het jubileumfonds is van 96 afdelingen in totaal rond f 1.440,— binnengekomen. De verwachting bestaat, dat een groot aantal afdelingen, die in de maanden december en januari hun jaarvergadering houden, nog voor een behoorlijke afdracht zullen zorgen.

Het voor bijen onschadelijk genoemde bestrijdingsmiddel Toxaphen, waar men tot nu toe afwijzend tegenover stond, wordt thans officieel aanbevolen tegen de frambozenkever. De mogelijkheid van het instellen van een civiele verordening tegen iemand die onoordeelkundig heeft gespoten met als gevolg bijenvergiftiging, is aanhangig bij de bedrijfsraad. Getracht zal worden een persperspectief te doen vervaardigen ten behoeve van het tentoonstellingsfonds.

Voorstel afdeling Zevenaar

De afdeling Zevenaar stelt voor: Bij de Regering wordt er door ons Hoofdbestuur en/of de Bedrijfsraad aanhoudend, nimmer verzakend en met klem op aangedrongen, tot het doel is bereikt: **maatregelen te nemen voor verbetering van de prijzen van Nederlandse honing!**
Toelichting:

Aannemende, dat de bestaande bijenteeltorganisaties en mogelijk andere instanties of personen tot heden alles gedaan hebben voor verbetering van de Nederlandse honingprijs wat in hun bereik lag en dit nog niets of geen voldoende resultaat heeft gehad, meent de afdeling Zevenaar dat dit ook onmogelijk bereikt kan worden zonder intensieve en sterke hulp der Overheid.

Zij zou dit doel kunnen bereiken zoals b.v. West-Duitsland door verhoging van invoerrecht op buitenlandse honing. Daar deze pogingen in het verleden volgens „deskundigen” onoverkomelijke bezwaren opgeleverd hebben zou b.v. de Zwitserse methode aanbeveling verdienen en toegepast kunnen worden, door op invoer van buitenlandse honing de verplichting op te leggen aan de importeurs, naast geïmporteerde honing een bepaalde hoeveelheid (fractie van de import) inlandse honing tegen vooraf vastgestelde prijs (garantieprijs) af te nemen.

Ter verduidelijking met getallen: (gefixeerd)

Gemiddelde jaarimport 6.000.000 kg
Gemiddelde inlandse jaarproductie 1.500.000 kg
van deze 1.500.000 kg de helft, zijnde 750.000 kg, tegen vastgestelde prijs af te nemen door importeurs. Dit zou neerkomen voor de importeur op 12½% van de hoeveelheid geïmporteerde honing, aan binnenlandse honing af te nemen.

Voor de honingproducent betekent dit, dat hij de helft van de honing al vast kwijt kan tegen de vastgestelde garantieprijs. De overige 50% is dan gemakkelijker te plaatsen voor een redelijke prijs.

Voor het ontvangen van de helft van de inlandse honing en voor de eventueel jaarlijks te bepalen garantieprijs is wel een formule samen te stellen.

Algemeen wordt er geklaagd, dat de bijenstapel schrikbarend terug loopt, getuige het leden- en volkenaan-tal, niettegenstaande er vele amateurs zijn die gaarne regelmatig een nadelig saldo accepteren om hun behoefte te bevredigen van bijen houden. Ook is bekend dat bijenvolken in vele gevallen indirect ook voor de niet-bijenhouders van economisch belang kunnen zijn.

Waar alle pogingen tot bevordering der bijenteelt in Nederland tot heden gefaald hebben (behalve in en kort na de laatste oorlog) althans niet het gewenste resultaat hebben geboekt, meent afd. Zevenaar dat, indien de economische zijde van de bijenteelt

beter geëffectueerd wordt, niet alleen de bedrijfsimkers hun bijenstapel intensiever zullen bewerken en uitbreiden, doch de amateurs ook geïnspireerd worden wat meer volken te houden en ook, dat bij niet-imkers het verlangen om bijen te gaan houden gestimuleerd zal worden.

Resumerend kan worden aangenomen en staat voor afd. Zevenaar vast, dat betere honingprijzen de bijenteelt in Nederland ten zeerste bevordert hetwelk overeenstemt met het parool onzer Vereniging: **Vereniging tot bevordering der bijenteelt in Nederland!**

Prae-advies.

Het hoofdbestuur heeft er uiteraard geen bezwaar tegen om bij voortdurende al datgene te doen wat nodig is om de honingprijzen te verbeteren. Over de wegen, waarlangs die verbetering moet worden gezocht, bestaat geen eenstemmigheid. Het hoofdbestuur stelt er prijs op de zienswijze van verschillende hoofdbestuurders naast die van de voorstellers te plaatsen, opdat de leden en de afdelingen zich over dit vraagstuk kunnen beraden. Het hoofdbestuur spreekt daarbij de hoop uit, dat dit ter algemene vergadering tot een vruchtbare discussie mag leiden. Hier volgen dan, kort en zakelijk samengevat, de opmerkingen, waartoe het voorstel de verschillende hoofdbestuurders aanleiding gaf:

1. Het hoofdbestuur heeft indertijd als basis voor zijn actie genomen het zgn. Plan-Vink. In grote trekken kwam dit hierop neer, dat er in Nederland geen honing en detail — dus wel voor de industrie — verkocht zou mogen worden uit de buitenlandse aanvoer, zolang de Nederlandse productie niet verkocht zou zijn. Geconstateerd wordt dat het voorstel Zevenaar minder ver gaat dan het Plan-Vink.

2. De invoercijfers in de toelichting van het voorstel hebben niet de pretentie juist te zijn. Maar ze vestigen toch een foutieve indruk. De netto-invoer schommelt al enige jaren in de buurt van 1 à 1½ miljoen kg.

3. In de toelichting op het voorstel wordt het Westduitse invoerrecht op honing genoemd. De totale rechten — invoerrecht dus inbegrepen — bedragen 46%. West-Duitsland zal echter geleidelijk zijn invoerrecht verlagen om daarmee te groeien in de richting van een algemeen Europees tarief, dat te zijner tijd zal worden vastgesteld.

4. Ondanks het onder 3 genoemde hoge invoerrecht in West-Duitsland en ondanks het in de toelichting van het voorstel Zevenaar genoemde Zwitserse systeem ter bescherming van de bijenteelt, lopen in West-Duitsland en Zwitserland zowel het aantal imkers als het aantal bijenvolken sterk terug en er wordt niet

minder geklaagd dan bij ons. Dit doet twee vragen rijzen:

a. Of bedoelde maatregelen in ons land wel het effect zouden hebben dat ze in hun eigen landen klaarblijkelijk missen.

b. Of de teruggang van de bijenteelt in genoemde landen en in ons land mogelijk wordt veroorzaakt door andere factoren dan in het voorstel met toelichting zijn genoemd.

5. De vraag rijst of het tijdstip om bij de Overheid aan te kloppen wel gunstig geacht moet worden.

a. In verband met de Economische Unie en de unificatie van het tarief van invoerrechten in Beneluxverband kan de Regering niet autonoom beschermende rechten instellen.

b. Maatregelen, die vergroting van het ambtenarencorps vragen, zullen bij de Regering geen gunstig onthaal vinden. Het Plan-Vink, dat een minimum aan controle vroeg, is desondanks niet in overweging kunnen worden genomen.

c. De imkers kunnen het naar de mening van enige hoofdbestuursleden thans best zelf bolwerken. De concurrentie van de buitenlandse honing is momenteel praktisch weggevallen (al verzuimen de imkers daarvan te profiteren) en de nieuwe bedrijfsmethoden leiden tot belangrijk grotere oogsten (maar vele imkers verzuimen nog om daarmee hun voordeel te doen).

6. Dat de concurrentie van de buitenlandse honing momenteel praktisch weggevallen is blijkt uit het feit, dat de importprijs van buitenlandse honing in 1950 bedroeg 65 cent per kg en in 1956 126—140 cent per kg.

7. De afzet van Nederlandse honing is thans geen probleem; er zijn geen onverkochte of onverkoopbare voorraden.

8. De honingopbrengsten per volk zijn in Nederland thans belangrijk hoger dan die in de in de toelichting van het voorstel genoemde landen.

9. De imkers in ons land, die beschikken over een redelijk vakmanschap, hebben over de opbrengsten niet te klagen, integendeel. Nu is men geenszins van mening, dat de bijenteelt alleen voor de allerbekwaamsten lonend moet zijn, maar toch wel, dat bij een aantal imkers de klachten zouden verdwijnen als zij door toepassing van geëigende methoden de honingopbrengst per volk zouden weten te verhogen. Ter hoofdbestuursvergadering werden voorbeelden gegeven van imkers en afdelingen in hetzelfde drachtgebied, waarin de een klaagt over de geringe opbrengsten in 1957, terwijl de ander het in hetzelfde jaar en onder dezelfde omstandigheden brengt tot oogsten van 80 pond per volk en meer. Naar de mening van de betreffende hoofd-

bestuursleden is het in deze gevallen niet bescherming door de Overheid, maar de verbetering van de techniek van het imkeren, die uitkomst moet brengen.

10. Omtrent de honingprijs werden door verschillende hoofdbestuursleden de volgende opmerkingen gemaakt:

a. In België en West-Duitsland is de inlandse honing belangrijk hoger in prijs dan de buitenlandse.

b. In Nederland is dat verschil lang niet zo groot; het komt zelfs voor dat Nederlandse honing wordt aangeboden tegen prijzen, die beneden de detailprijzen van de buitenlandse honing liggen.

c. Dit prijsbederf wordt in de hand gewerkt doordat er een grote marge bestaat tussen groothandelsprijs en detailprijs. Deze marge laat de groothandel weinig speling. De imker echter, die rechtstreeks aan de consument levert, gebruikt dikwijls een

deel van deze voor hem zeer belangrijke marge om zijn collega's en de groothandel te onderbieden. Het zijn niet de Overheidsinstanties, die hier moeten optreden, maar het zijn de imkers zelf, die, door meer discipline te tonen, de prijs van de binnenlandse honing belangrijk kunnen opvoeren.

d. Het geven van een landelijke richtprijs voor de verschillende honingsorten stuit op het bezwaar, dat de afzetmogelijkheden groter en de prijzen hoger zijn in de grote consumptiegebieden dan in de productiegebieden.

Men meent dat het veeleer op de weg van groepen, kringen en afdelingen ligt om gewestelijk of plaatselijk een adviesprijs te geven, zoals dat thans reeds hier en daar geschiedt. Dit heeft echter alleen effect als de imkers zich ook aan de afgesproken prijzen houden, wat ze thans lang niet altijd doen.

Vragenrubriek

Vragen voor deze rubriek zenden aan **Bijenhuis te Wageningen**. Alle vragen worden zo spoedig mogelijk per brief beantwoord en daarna in het Groentje gepubliceerd.

Vraag 1.

Een van onze leden kan tegen een kleine vergoeding twee grote emmers versuikerde huishoudstroop krijgen als bijenvoeder. Kan deze zonaar schade in het voorjaar aan de bijen worden gevoerd?
C. J. te A.

Huishoudstroop als bijenvoer.

Het gebruik van huishoudstroop als voedsel voor de bijen moet ten sterkste worden ontraden. Verstrekking als wintervoorraad is geheel uit den boze, maar ook voor voeding in het voorjaar is huishoudstroop niet zonder gevaar.

Vraag 2.

Van de winter wil ik een nieuwe stal voor mijn bijen bouwen en die moet op dezelfde plaats komen waar de oude staat. Wanneer kan ik de bijen verplaatsen om hiermee te beginnen? Hoe ver moet ik ze van de oude stand zetten en kan ik ze zonder beschutting in de open lucht plaatsen? Wat zijn de beste afmetingen voor een stal met 4 kasten en 2 vliegertjes?
W. v. P. te N.

Bijenstal. Verplaatsen van volken.

Bijenvolken in kasten hebben geen stal van node. Het beste staan zij opgesteld in de vrije natuur, op een tegen de Noordenwind wat beschutte plaats. De richting is niet van zo grote betekenis, maar als de beschikbare ruimte het toelaat zou ik ze het liefst met de vliegopening naar het Zuid-Oosten opstellen. Wel is het van belang, dat zij op een stelling worden geplaatst ongeveer 40 centimeter van

de grond. Voorts dient vanzelfsprekend gezorgd te worden, dat de kasten van goede waterdichte daken voorzien zijn.

Wilt u toch een stal maken, dan verdient het aanbeveling deze zo in te richten, dat u achter de kasten een ruimte vrij houdt van ten minste één meter; u behoeft dan bij de behandeling niet in de vlucht van de bijen te staan.

Verder dient u te zorgen, dat de kasten ten minste 40 centimeter van de grond staan, dat tussen de kasten onderling een ruimte vrij blijft van plus minus 25 centimeter en dat de hoogte van de stal zodanig is, dat boven de kasten een vrije ruimte is van ten minste 40 à 50 centimeter en dat u zich rechtopgaand achter de kasten kunt bewegen. Het dak dient waterdicht te zijn en naar achteren iets te hellen. Een deur in zij- of achterkant dient toegang te geven tot de ruimte achter de kasten.

Hoogte van de stal van voren 2,20 meter, van achteren 2 meter, diepte eveneens 2 meter en lengte (voor uw 6 kasten) plus minus 5 meter.

Als u nu de staander, waarop de kasten zullen worden geplaatst, eerst maakt en u deze een paar meter vóór de plaats opstelt waar zij nu staan en waar de stal moet komen, dan kunt u daar de volken al tijdelijk opstellen. Na het afmaken van de stal kan dan het hele geval binnen geplaatst worden. De verplaatsingen dienen heel voorzichtig te geschieden, opdat de volken niet verontrust worden.

S.

Vraag 3.

Ik heb voor enige jaren twee katjes-wilgen gepoot, die hebben het goed gedaan. Vorig jaar heb ik van één de kruin afgedaan en alle jonge loten daarvan in de grond gestoken. Hiervan zijn er maar een tiental aangegaan. De afgehouden stam is zo dik als een pols en heeft een prachtige kruin gemaakt, er staan loten op van twee meter. Volgend jaar is de andere aan de beurt. Nu is mijn vraag: wat is de juiste tijd dit te doen, daar ik nog graag meer stekken wilde hebben. Ook om er aan vrienden wat mee te geven voor bijenweide. Zoudt u mij kunnen inlichten hoe deze stekken te behandelen, opdat er meer aanslaan?

H. B. te R.

Wilgen stekken.

De stekken van wilgen kunt u heel vroeg in het voorjaar (zodra de vorst uit de grond is) planten. Ook kan het in de herfst of in de winter geschieden, zolang de grond nog niet bevroren is. Van één voorjarige loot kunt u meerdere stekken maken van plus minus 40 centimeter lengte. U plant deze 20 centimeter onder en 20 centimeter boven de grond. Op pag. 78 van het meinumner van 1956 van het Groentje (58ste jaargang no. 5) vindt u nog enige misschien ook voor u nuttige wenken wat de bemesting betreft. Dáár wordt voor elke meter grond als bemesting aanbevolen een handvol thomasslakkenmeel en een even grote hoeveelheid 40 procent kalizout, terwijl wordt aangeraden in de plantgeul natte turfmolm te strooien. S.

Vraag 4.

Op de achterkant van een zakje riet-suiker van de vereniging van Nederlandse reformhuizen komt het volgende verhaal voor: Als men voor het kunstmatig voeden van een bijenkolonie beetwortelsuiker gebruikt, wordt gewoonlijk de helft van de kolonie vergiftigd door de chemische bestanddelen waarmede de suiker is behandeld. (Tickner Edwards in „Het verhaal van de honingbij“). Nu is mijn vraag: is dat zo en welke bestanddelen zijn dat zo giftig voor bijen. Of is dit tegenwoordig niet meer zo?

D. G. v. O. te D.

Suiker giftig voor bijen?

Door sommigen wordt de blauwe verfstof **ultramarijn**, welke voor het blauwen van suiker zou worden aangewend, als schadelijk voor de bijen aangemerkt. Of deze verfstof ook voorkomt in onze bijensuiker is mij niet bekend, maar ik heb nimmer iets van schadelijke invloed gemerkt, hoewel ik toch reeds meer dan veertig jaren deze beetwortelsuiker voor het voeren van de bijen gebruik. Vroeger kookte ik de suiker, schuimde deze af en liet ze daarna nog door een zeef lopen. Tegenwoordig meng ik de suiker door er zonder meer al

roerend kokend water op te gieten (3 delen suiker op 2 delen water) en voer dan zodra het mengsel tot bloedwarmte is afgekoeld. Noch bij de eerstbedoelde, noch bij de laatstbedoelde behandeling werd ooit schade door vergiftiging geconstateerd. Wel dient gezorgd te worden, dat de suikeroplossing niet een paar dagen blijft staan.

Ik vermoed dat de door u aangehaalde kritiek meer slaat op het gebruik van ruwe beetwortelsuiker. Als men deze aan de bijen voert als wintervoedsel treedt vaak in ernstige mate roer op met als gevolg een groot verlies aan bijen. S.

Vraag 5.

Een honinghandel in R. legt in haar reclame vooral de nadruk op het woord „ruwe“ honing. Wat is het verschil tussen ruwe en zuivere honing?

M. J. o. d. B. te S.

Een klant vroeg mij wat het verschil is tussen „ruwe“ honing (zoals sommige handelaren op hun etiket hebben staan) en zuivere bijenhoning, zoals op mijn etiketten staat. Mag het woord „ruwe“ honing wel op het etiket staan? In het laatste artikel van dr. De Boer stond hier het een en ander over vermeld.

G. W. A. te H.

Ruwe honing.

De „ruwe honing“, zoals deze door sommige handelaren wordt aangeduid, behoort onvervalste bijenhoning te zijn. Naar ik meen is er niets wat het gebruik van deze term zou kunnen beletten, mits overigens aan de wettelijke eisen wordt voldaan. Wat toch is het geval?

Als vroeger door de korfimmers de honing werd geoogst (en ook thans is het hier en daar nog wel zo) werden de raten in zo groot mogelijke stukken uit de korven gesneden. Deze stukken werden dan zorgvuldig gesorteerd. De ledige en die, welke nog broed bevatten (zgn. het „reut“) werden terzijde gelegd voor de bereiding van was. De mooi verzegelde blanke raten (dus die, welke nieuw gebouwd waren en waarin nog niet was gebroed) werden aanstonds doelmatig verpakt, meestal in blikken of kartonnen dozen, om als „tafelhoning“ te worden verkocht. De niet meer blanke doch min of meer donker gekleurde raten met honing en stuifmeel werden in een vat gedaan, soms gestapeld (de raten voorzichtig tegen elkaar gedrukt, teneinde zo weinig mogelijk ruimte voor lucht te laten) maar meestal tot een brij-achtige massa gestampt. Dit laatste produkt, hetzij in gestapelde of gestampte toestand, was dan de „ruwe“ honing. Het bevatte raten, honing en stuifmeel. Het werd voor een deel als bijenvoer gebruikt maar was voor het overgrote deel voor de handel bestemd. In die toestand werd de „ruwe“ honing door handelaren en

door zemerijen opgekocht om te worden geperst.

Toen langzamerhand de korfimmerij werd verdrongen door de losse bouw, heeft de slingerhoning meer en meer de belangstelling van het publiek gekregen. Dit is echter geenszins in een snel tempo gegaan en evenmin zonder moeizame pogingen van de zijde der imkers (en van onze vereniging) om het publiek honing-mindend te maken. Al deze pogingen zou men reclame kunnen noemen en een van de deugdelijk gebleken leuzen is wel, dat men het artikel aanduidt als een natuurprodukt, aan welks oorspronkelijke toestand zo weinig mogelijk veranderd is door bewerking of anderszins. En dit heeft men, en niet zonder succes trachten te bereiken, o.a. door de aanduiding „ruwe honing“. Als bewijs van de minder intensieve bewerking geldt dan, dat in de honing nog duidelijk zichtbare fragmenten van afvalstoffen (kleine wasschilfertjes, enz.) worden aangetroffen. Deze honing is dan ook inderdaad slechts oppervlakkig gezuiverd en alleen door een niet al te enge zeef gezeefd. Dit heeft mede tot gevolg gehad, dat in die honing nog heel wat stuifmeelkorrels worden aangetroffen, hetgeen hem ongetwijfeld als menselijk voedsel in een bepaald opzicht meer waarde geeft. Een bezwaar is, dat de duurzaamheid van het produkt er onder lijdt, aangezien de aanwezigheid zowel van afvalstoffen als van stuifmeelkorrels het gistingsproces bevordert. Honing in gistende toestand is ongenietbaar.

De aanduiding „ruwe honing“, zoals men die tegenwoordig op etiketten van met slingerhoning gevulde flacons aantreft, is dus eensdeels te beschouwen als reclame en anderdeels als aanduiding, dat het produkt niet intensief is bewerkt.

Misschien dat deze aanduiding op den duur burgerrecht verkrijgt, evenals zij dat vroeger had ten opzichte van de uit korven gebroken honing, zoals hierboven omschreven. De kwaliteit behoeft er niet minder om te zijn; in sommige opzichten kan hij boven andere verkieslijk zijn. Verwacht moet echter worden dat de duurzaamheid achter zal staan bij een produkt, waaruit door meer intensieve bewerking alle of nagenoeg alle afvalresten en stuifmeelkorrels zijn verwijderd. S.

DANKBETUIGING

De heer H. Zoomer te Hengelo Ov. betuigt zijn oprechte dank aan de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland en aan de assuradeuren voor de vlotte en prettige afwikkeling der schade, welke hij bij een brand aan zijn bijenstand heeft gehad.

Afd. Hengelo Ov.

AFD. HILVERSUM

Onze ledenvergadering van 25 november was weer een succes: 50 bezoekers. De heer van Aarst vertoonde de film „Het Zonnevolk“, waarin een overzicht wordt gegeven van het bijenleven in de kast, een meesterlijk staaltje van biologische fotografie. Na de pauze volgde een film over Zuid-Afrika.

Een dankbaar applaus gaf uitdrukking aan de grote waardering van de aanwezigen.

Hierna werden huishoudelijke zaken behandeld en o.a. de contributie voor 1958 vastgesteld op f 7.50. Onze depothouder had een collectie imkersartikelen uitgestald, waarvoor veel belangstelling was, zodat goede zaken werden gedaan, waaruit blijkt, dat deze nieuwe instelling van onze afdeling in een behoefte voorziet. De afdelingen Bussum en Laren waren wederom present en worden al tot onze vaste bezoekers gerekend.

Terugziende op het afgelopen jaar, waarin twee cursussen werden gehouden, gevolgd door twee vergaderingen met gemiddeld 50 personen, mogen wij zeker tevreden zijn.

Maar, 1958 moet nog beter worden en dat kan als ieder meewerkt, en daar rekenen we op! Er staan twee cursussen op stapel, een cursus voor beginners en een cursus koninginnetelekt. Zorgt dat je er bij bent! En direct aanmelden, niet uitstellen. Het bestuur zit al weer nieuwe plannen uit te kien, men hoort daar nog wel van.

WIJ HOUDEN GEEN WINTERZIT!

O. DE VRIES, secr.

AFD. BUNNIK-HOUTEN E.O.

De 16e november werd te Bunnik de eindles gehouden van de speciale cursus HONING en de cursus Bijenteelt voor gevorderden, mede in aanwezigheid van de commissie van toezicht en het afdelingsbestuur.

Een diploma van de honingcursus werd uitgereikt aan: mevr. A. Tholen-Schmidt, mevr. B. Witjes-Berendse, mevr. F. Pater-

AFD. APPELSCHA

Op 9 december 1957 is onze voorzitter, de heer

T. MERKUUR

na een kortstondige ziekte overleden. Hij bereikte de leeftijd van 78 jaar.

Hiermede is weer een trouw lid en groot bijenliefhebber heengegaan. Hij ruste in vrede.

Namens bestuur en leden
Afd. „Appelscha“
J. J. MULDER, secr.-penn.

Namens de cursisten bracht de heer J. Tholen voorzitter en leraar dank voor al het vele dat de afd. Bunnik-Houten voor onderwijs in bijenteelt en fruitteelt doet en al het andere ter bevordering der Bijenteelt, niet alleen in afdelings-, maar ook in provinciaal en landelijk verband.

AFD. BEETSTERZWAAG E.O.

Het bezoek op de vergadering van 12 dec. in de Middelbare Landbouwschool was goed. Na o.a. het verslag van de afgevaardigden naar de algemene vergadering kwam het punt: Verslag Marktcommissie, en dat groeide uit tot het belangrijkste van de vergadering. Men sprak tenslotte over de hoge suikerprijzen en de lage honingprijzen. Hier hapert iets. Uit de vergadering werd tenslotte een commissie benoemd, die naar aanleiding van het besprokene een regeling zal vaststellen, waardoor het mogelijk wordt dat iedere imker zich zal kunnen houden aan de bepaalde minimumprijs. Deze minimumprijs zal bij elke oogst opnieuw worden vastgesteld. (Wij houden ons aanbevelen voor mededeling daarvan in het Groentje. Red.) De commissie wordt gevormd door de heren ir. H. J. Witteveen, F. Speerstra en R. de Jong, allen te Drachten. Ten slotte werd besloten in januari een praatavond te houden. Dan zal onze secretaris, de heer A. Keetlapper van Goutum, een inleiding houden over de eisen, die we aan de honing moeten stellen. Dit zal gebeuren aan de hand van door de leden meegebrachte potjes honing. H.

AFD. ZEVENAAR

De jaarvergadering was goed bezocht en voorzitter G. Meijer liet een optimistisch geluid horen over de resultaten van 1957. De heren H. de Ruiter en P. Hartkamp werden herkozen als bestuurslid.

De contributie werd bepaald op f 5.-. Als afgevaardigden naar de A. V. werden aangewezen de heren Nijssen en v. Dalen, naar de kring de heren W. Schraven en H. Hietkamp. Aan het H. B. werd f 15.- afgedragen voor het jubileumfonds. Besloten werd een filmavond te houden. Een voorstel voor de A. V. ter verbetering van de honinghandel werd ingediend.

A. NIJSEN, secr.

SPEUR-BIJTJES

Tot 20 woorden f 1,50. Elke 4 woorden meer 30 cent.
Vooruitbetaling op giro 846801. Inzenden vóór de 20ste der maand.

Welke korfvlechter kan ons helpen aan een partijtje korven en opzetranden. Brieven met prijsopgaaf aan Bijenstand H. T. VAN DAM & Zn., Jubbega (Fr.).

Tegen hoge prijs TE KOOP GEVRAAGD fruitbloesem en heideslengerhoning (intl.), alsmede Zeeasterhoning. FEEKA, Bunnik, Telefoon 305.

BOD GEVRAAGD op ruim 6 kg propolis. P. J. BEENS, Vollehovepark 21, Driebergen.

TE KOOP: 6 korfvolken, goed bevolkt. A. DE HAAN, Achtersloot 70, IJsselstein, Telefoon 548.

HEDEN NOG TE KOOP à f 1.75 per kg prima zomerslengerhoning, minimum afname 25 kg, bij Bijenstand „DE KLAVERBLOEM“, Zelhem (post Halle).

TE KOOP: 100 pond klaverhoning. H. VADER, Lotweg 7, Anna Paulowna (Noordholland).

Redacteur: R. P. Groenveld. Adres Redactie en Administratie: Bijenhuis, Wageningen, Tel. 2863. Postrekening 846801.

Commissie van Redactie: A. S. Planting, B. A. v. d. Sande en A. Vink. Adviseurs: de Rijksbijenteeltconsulenten.

Wij

kunnen U alles leveren op het gebied der

BIJENTEELT

van de hoogste kwaliteit tegen de laagste prijzen.

Onze uitgebreide prijslijst wordt op aanvraag gaarne gratis en franco toegezonden. Onze prijzen vallen U mee.

Zend ons thans Uw ruwe en zuivere was toe tot verwerking tot Kunstraat. U behoeft dan in het voorjaar niet te wachten als U het moet gebruiken. Onze kunstraat heeft de mooiste celindruk en het grootste aantal vellen per kg. Ook in kwaliteit is onze kunstraat niet te overtreffen.

- Tevens kunnen wij U leveren extra fijne kwaliteit koolzaad-, bloemen- en klaverhoning. Vraagt eens prijs. Wij vragen te koop ieder kwantum ruwe en zuivere was. Betaling contant.
- H.H. Secretarissen stuurt ons Uw ledenlijsten ter inzage. Wij kunnen Uw leden dan onze nieuwe prijslijst toe sturen. Uw ledenlijst sturen wij per kerende post retour.

BIJENSTAND H. T. VAN DAM & Zn.
JUBBEGA (Fr.) - Tel. 05165-382 - Giro 817250